

הקרוב באורטוֹנָה

(20-27 בדצמבר 1943)

לחימה בשטח בנוי במלחמת-העולם השנייה

עדו הכט

לחימה בשטח בנוי במלחמת־העולם השנייה

תוכן העניינים

4	מבוא
11	העיירה אורטונה
19	הכוחות היריבים
22	תוכנית ההגנה הגרמנית
26	19 בדצמבר: הקרב עד פאתי העיירה
29	20 בדצמבר 1943: הקרב על הפאה הדרומית של אורטונה
31	21 בדצמבר 1943: הקרב על הפאה הדרומית של אורטונה
33	22 בדצמבר 1943: הקרב מכיכר ויטוריו עד כיכר העירייה
36	23 בדצמבר 1943: הקרב על כיכר העירייה ועד כיכר סן פרנצ'סקו
39	24 בדצמבר 1943: הקרב על כיכר העירייה ועל כיכר סן פרנצ'סקו
41	25 בדצמבר 1943: הקרב מכיכר העירייה לכיכר סן טומסו ועל כיכר סן פרנצ'סקו
43	26 בדצמבר 1943: הקרב על כיכר סן טומסו ומכיכר סן פרנצ'סקו לכיכר פלבשיטו
46	27 בדצמבר 1943: הקרב מסן טומסו לעבר המצודה ולעבר כיכר פלבשיטו
48	28 בדצמבר 1943: טיהור לאחר נסיגת הגרמנים
49	האזרחים באורטונה
50	האבדות
52	ניתוח ולקחים
68	מקורות

הצילומים (למעט אלה שצוין לידם אחרת) ומפת העיירה אורטונה נלקחו

מהאוספים של הארכיון הלאומי הקנדי על מלחמת העולם השנייה

<https://www.bac-lac.gc.ca/eng/pages/home.aspx>

ומהאוספים של ה-CANADIAN MILITARY JOURNAL

<http://www.journal.forces.gc.ca/cmj-landingpage-en.html>

מקרא למפות

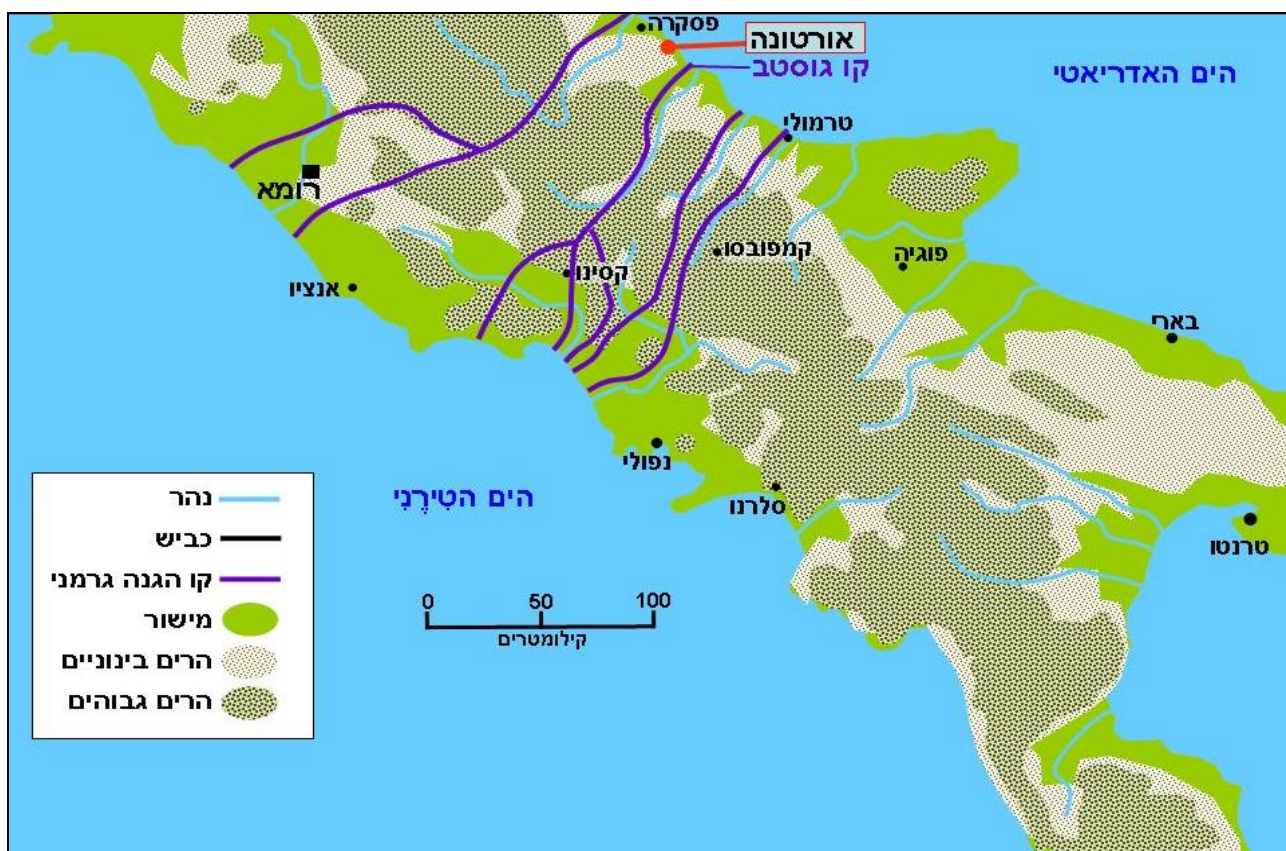
<u>פעולות</u>	<u>היריבים</u>
תנועה או התקפה	הקנדים
כוח בהגנה או בהשהיה	הגרמנים

<u>סוגי אמצעי-לחימה</u>	<u>גודל יחידות</u>
טנקים	מיקום כוח ללא הגדרת גודל
רגלים	גדוד כללי או בהתקפה
תותחים נגד-טנקים	גדוד ערוך בהגנה
מקלע	חטיבה כללי או בהתקפה
	חטיבה ערוכה בהגנה

מבוא

ב־13 במאי 1943 נכנעו הכוחות הגרמניים והאיטלקיים בצפון אפריקה. ב־9 ביולי 1943 נחתו הכוחות הראשונים של בעלות הברית המערביות בסיציליה, והשלימו את כיבושה מידי הגרמנים והאיטלקים ב־17 באוגוסט 1943. כעבור שבועיים וחצי, ב־3 בספטמבר 1943, החלה פלישת כוחות הברית המערבית לאיטליה גופא - בקצה הדרום־מערבי של חצי־האי דמוי המגף. באותו יום נכנעה ממשלת איטליה. הצבא האיטלקי התפרק (חלק ממנו עבר כוחות בעלות הברית), וחצי־האי הפך לשטח כבוש על־ידי כוחות הצבא הגרמני שנמצאו בו קודם כבעלי־ברית. כעבור כמה ימים נחתו כוחות נוספים של הברית המערבית מעט צפונה יותר.

ההתקדמות צפונה לאורך חצי־האי התנהלה באטיות רבה מול ההתנגדות הגרמנית שהלכה וגברה. הגרמנים ניצלו את השטח ההררי הקשה, המאפיין את רוב חצי־האי, את הנהרות החוצים אותו מהרכס המרכזי מערבה ומזרחה ואת היישובים הרבים ששכנו על כל הצירים - כדי לחזק את הגנתם. הם בנו סדרה של קווי הגנה עוקבים, זה אחרי זה, לרוחב חצי־האי - מהים התיכון במערב עד לים האדריאטי במזרח.

מפה 1: חזית דרום איטליה - סתיו 1943

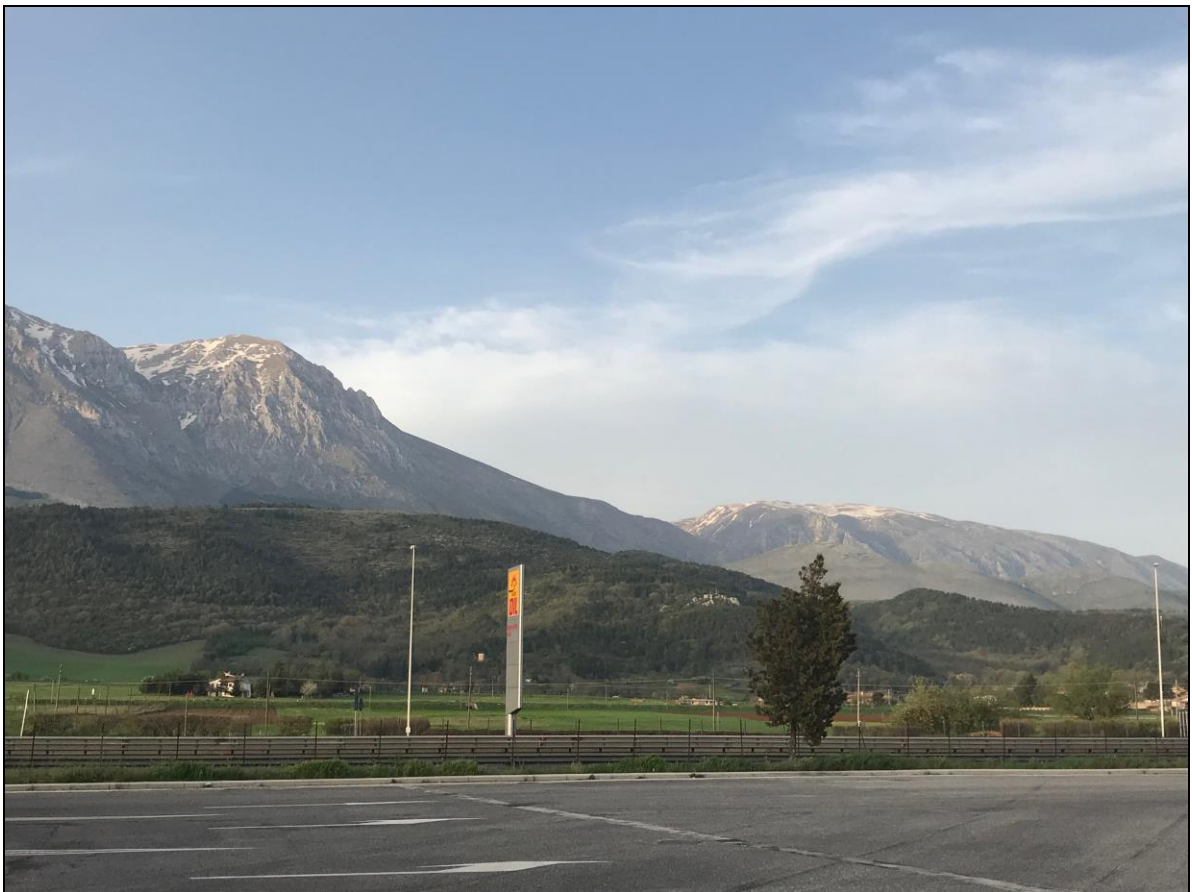
הבריטים והאמריקנים חילקו את חצי האי לשתי גזרות אורכיות - ארמיה 5 האמריקנית קיבלה אחריות על הגזרה המערבית ואילו ארמיה 8 הבריטית את הגזרה המזרחית. לכל אחד מהצבאות הראשיים של המערב הוכפפו כוחות קטנים יותר של בעלי־ברית נוספים, בין היתר: קנדים, צרפתים ופולנים.¹

נוסף על הקושי להתגבר על מכשולי השטח וההגנה הגרמנית העיקשת, ההתקדמות של כוחות בעלות הברית נתקלה גם בקשיי הספקה. ההספקה היתה תלויה ביכולת לפרוק אוניות משא בנמלים האיטלקיים. רוב הנמלים בדרום איטליה היו רדודים, והתאימו לספינות קטנות בלבד. ארמיה 8 הבריטית הייתה תלויה כמעט לחלוטין בשני נמלי מים עמוקים - נמל בָּאָרִי ונמל טְרָנְטוֹ. ככל שהכוחות התרחקו מן הנמלים האלה גבר הקושי לתספק אותם, שכן נוסף על המרחק המתארך, הכבישים שחיברו את הכוחות לנמל בָּאָרִי ולנמל טְרָנְטוֹ היו כבישים צרים ומפותלים שנחצבו בשטח ההררי התלול, ואיכות הסלילה של רובם הייתה נמוכה. הגשם, הברד והשלג בחורף הפכו כבישים רבים לדרכי עפר או לחלקלקים, והנסיעה עליהם הייתה מסוכנת ומתישה. רכס ההרים האפנינים הגבוה והתלול מאוד, עובר לכל אורך מרכז חצי האי האיטלקי ומפריד בין שני מישורי חוף צרים, האחד בין הרכס לבין הים האדריאטי ממזרח והאחר בין הרכס לבין הים הטיְרֵנִי ממערב (שניהם שלוחות של הים התיכון). ההרים הקשים לתנועה הפכו את השליטה על מישורי החוף לחשובה משום שיכולות התנועה מדרום לצפון במישורים היו נוחות יותר ורשת הכבישים של חצי האי העניקה עדיפות לתנועה צפון-דרום במישורי החוף על פני התנועה בכבישים הצרים, המפותלים על המדרונות התלולים של הרכס ההררי. הכבישים צפון-דרום במישורי החוף ועל הרכס חוברו זה לזה במעט כבישים מערב־מזרח, המרוחקים זה מזה כמה עשרות קילומטרים. חשיבותה של אוֹרְטוֹנָה נבעה גם משום שהיא ממוקמת כמה קילומטרים מדרום לאחד מכבישי הרוחב המעטים הללו.

בתחילת דצמבר 1943 הגיעו הבריטים והאמריקנים למערך ההגנה הגרמני מדרום לקו רומא - אוֹרְטוֹנָה. בקו אווירי המרחק בין מערך ההגנה הגרמני לבין נמל ההספקה הבריטי בָּאָרִי היה כ־250 קילומטרים, והמרחק בינו לבין נמל ההספקה הבריטי טְרָנְטוֹ היה כ־320 קילומטרים. ואולם,

¹ כשנה לאחר פלישת כוחות בעלות-הברית לאיטליה באוקטובר 1944 הצטרפה גם החטיבה היהודית הלוחמת (חי"ל) לארמיה 8 הבריטית.

בפועל, מכיוון שהכבישים היו פתלתלים, נאלצו משאיות ההספקה לנסוע בכל כיוון מרחקים גדולים פי שלושה. בתנאי החורף באיטליה - גשמים יום־יומיים, ברד ואפילו שלג באזורים הגבוהים, הנסיעה בכבישים הייתה קשה מאוד, והתרחשו תאונות דרכים רבות. לעיירה אֶרְטוֹנָה היה נמל מים עמוקים, שאפשר פריקה אוניות משא תוך דילוג על נמל בָּאָרִי ועל נמל טְרָנְטוֹ. דרך העיירה עברו כביש טוב יחסית ומסילת רכבת לעבר צפון איטליה לאורך מישור החוף המזרחי הצר של חצי האי האיטלקי. לפיכך, בעיני הבריטים כיבוש העיירה היה יעד חיוני להמשך התקדמותם צפונה. את מתקפת ארמיה 8 הבריטית בגזרה הסמוכה לחוף הובילה אוגדת רגלים 1 מצבא קנדה.

מבט מכביש החוף ליד אֶרְטוֹנָה לעבר רכס ההרים האֶפְנִינִים מבהיר את חשיבות מישור החוף להתקדמות צפונה, 2019. צילום: גדעון שרב

מנגד, הגרמנים לא ייחסו לעיירה הזאת חשיבות מיוחדת, אלא ראו בה מקום נוח לבלימת התקדמות הבריטים. נראה אפילו, שהפיקוד הגרמני לא הבין את מידת החשיבות המעשית של

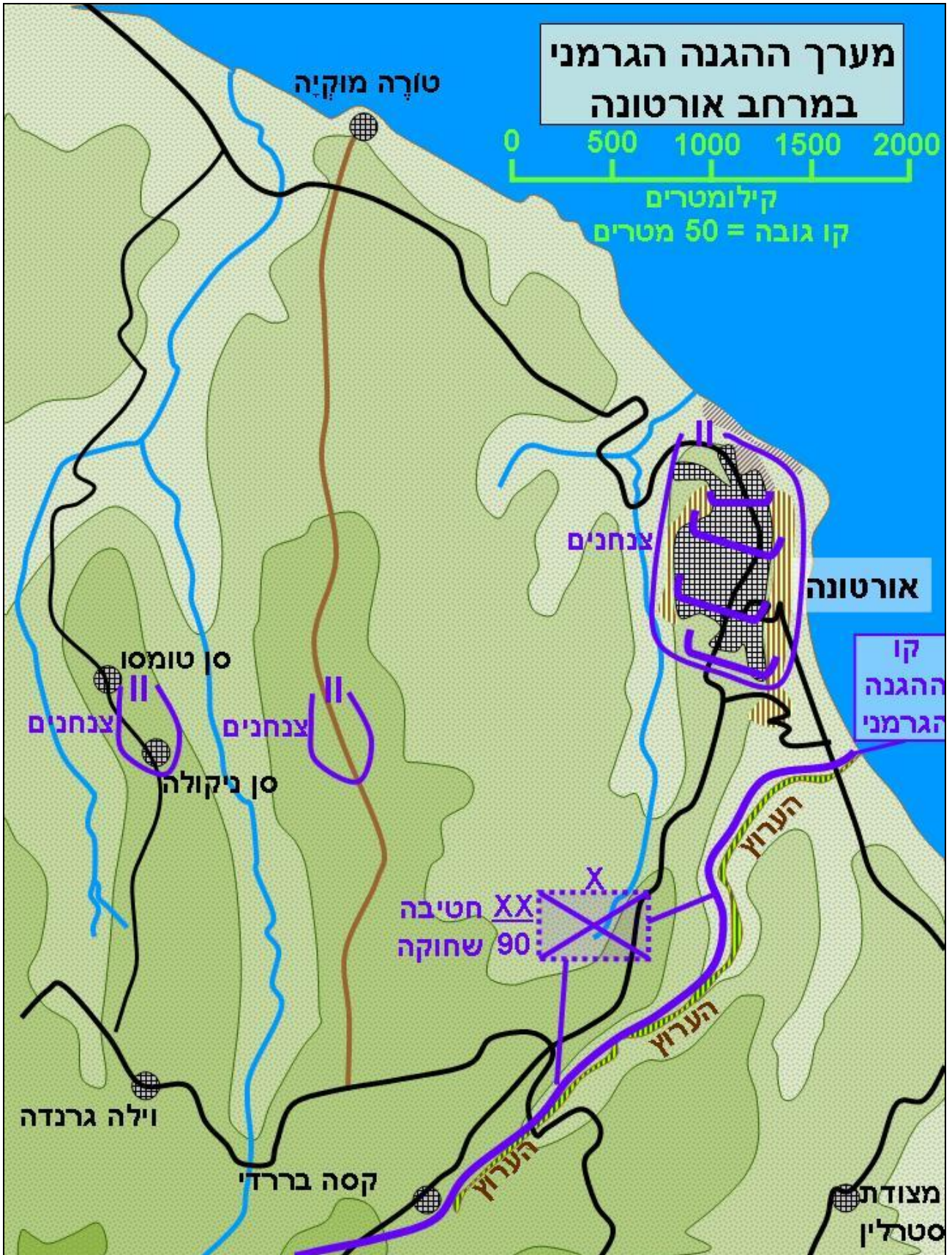
העיירה להמשך המתקפה הבריטית והמגננה הגרמנית. כפי שעולה מדברי המפקד הגרמני של החזית האיטלקית אַלְבֶּרְט קְסֶלְרִינג: "ברור שאין בכוונתנו להגן על אוֹרְטוֹנָה בכל מחיר, אבל הבריטים מתרגשים מעיירה הזאת כאילו הייתה רומא."²

בתחילה לא שולבה העיירה אוֹרְטוֹנָה במערך ההגנה הגרמני העיקרי בגזרה - קו גוֹסְטֵב שנמצא במרחק של כ-17 קילומטרים מדרום לעיירה - וגם לא במערך ההגנה העורפי של הקו הזה. לאחר שהובקעו שני המערכים של קו גוֹסְטֵב בזה אחר זה (המערך העיקרי בסוף נובמבר והמערך העורפי ב-11 בדצמבר) נערכו הגרמנים לקרב הגנה על קו חדש: ערוץ צר ותלול, שנמצא במרחק של כ-1 קילומטר מדרום לעיירה. העיירה נקבעה כמתחם עורפי של מערך ההגנה החדש, ובתוכה נערך גדוד צנחנים. לקנדים נדרש כשבוע כדי להבקיע דרך מערך ההגנה הגרמני החדש. ב-19 בדצמבר, לאחר כמה ניסיונות כושלים בימים הקודמים, הובקע המערך, והכוחות הגרמניים שהיו בו נסוגו צפונה כדי להיערך בקו חדש מצפון לעיירה אוֹרְטוֹנָה. על גדוד הצנחנים הגרמני שהחזיק בעיירה הוטל להגן עליה ולעכב במשך זמן ממושך ככל האפשר את הכוח הקנדי, על-מנת לאפשר לכוחות הנסוגים להגיע למערך החדש על בסיס נהר האֶטְרְנוֹ-פֶּסְקֶרָה ולהשלים את ביצורו.

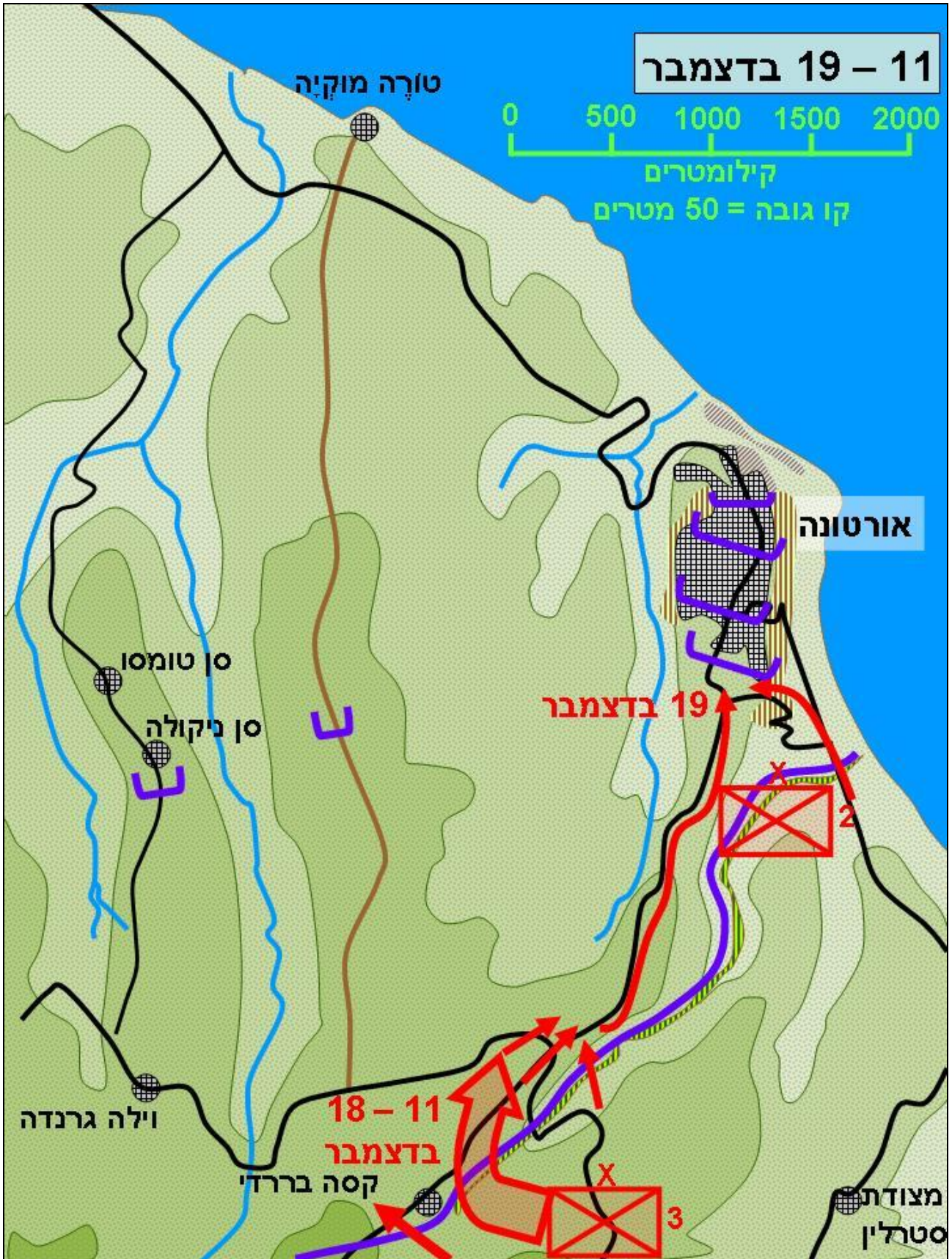

חיילים קנדים מגדוד סיפורת' מתקדמים לעבר אוֹרְטוֹנָה מדרום-מזרח תוך פינוי מוקשים

² <http://warfarehistorynetwork.com/daily/wwii/little-stalingrad-the-struggle-for-ortona/>

מפה 2: מערך הגנה הגרמני במרחב אֶרְטוֹנָה

מפה 3: לחימה 19-11 בדצמבר

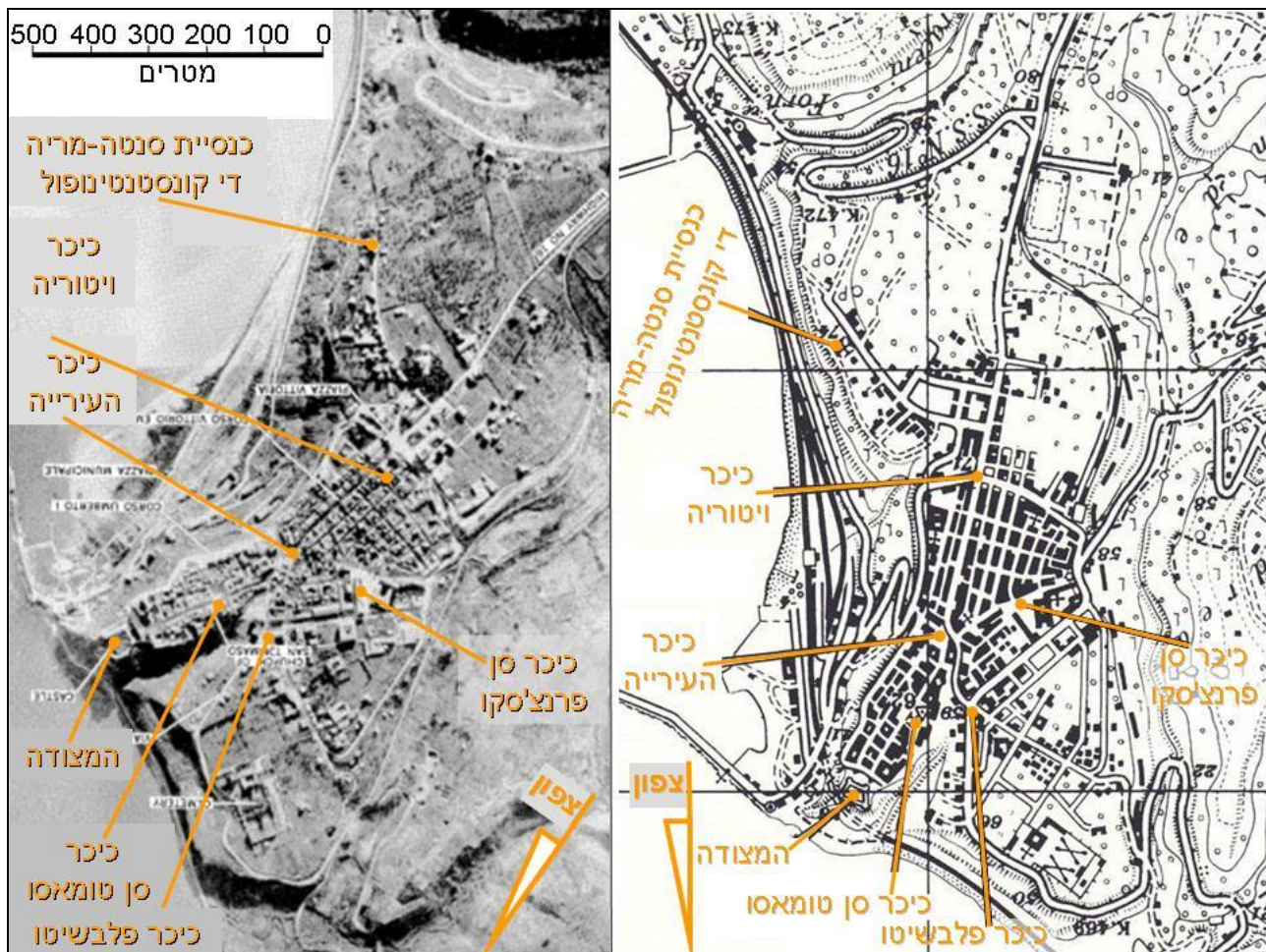
הקנדים לא ציפו להתנגדות קשה בעיירה - עד אז התבססו מערכי ההגנה הגרמניים בעיקר על המדרונות התלולים של ערוצים ואפיקי נחלים ולא על יישובים. הקנדים קיוו להשתמש בעיירה כמחנה מנוחה שיעניק לאנשיהם מחסה מפני החורף, ולכן, הגם שהעיירה הופגזה במהלך קרב ההבקעה של מערך ההגנה שמדרום לה, בוצעה ההפגזה הזאת במתווה של ירי הטרדה ולא כדי להחריבה.

גרמנים מפעילים מרגמה 80 מילימטרים

במהלך 19 בדצמבר 1943 התקרבה לאֶרְטוֹנָה חטיבת רגלים 2 מאוגדת רגלים 1 של צבא קנדה. החטיבה תקפה מאחורי מסך אש מתגלגל בשני מאמצים מקבילים. בכל מאמץ תקף גדוד רגלים מתוגבר בפלוגת טנקים, וגדוד הרגלים השלישי של החטיבה צעד מאחוריהם. לפנות ערב עצרו הגדודים האלה במרחק של כמה מאות מטרים מן הבתים החיצוניים של אֶרְטוֹנָה.

העיירה אורטונה

מפה 4: אורטונה

ניתוח הקרקע כללי

בשלהי 1943 גרו באורטונה כ-10,000 תושבים (כולל פליטים מדרום איטליה) בכ-250 בניינים. העיירה נבנתה על רכס צר שכיוונו הכללי צפון-דרום. אורכו של השטח הבנוי של העיירה על גב הרכס היה כ-1,200 מטרים ורוחבו כ-500 מטרים. פסגת הרכס הייתה בגובה של כ-76 מטרים מעל פני הים, והיא הייתה במרכז העיירה. הקצה הדרומי של העיירה היה מעט נמוך יותר - כ-70 מטרים, והקצה הצפוני של העיירה - כיפה קטנה שעליה הייתה בנויה מצודה מימיהביניים - היה בגובה של כ-52 מטרים. לפיכך, כוח שנכנס לעיירה מדרום נלחם בעלייה מתונה לאורך כ-500 מטרים, ואז בירידה מתונה לאורך כ-700 מטרים נוספים. בגלל מתינות המדרונות וגובה הבניינים לא הייתה להפרשי הגבהים משמעות מבחינת

השליטה מן הגובה בתוך העיירה עצמה. לעומת זאת, מי שהחזיק בעיירה שלט באופן מוחלט על השטח הנמוך של חוף הים ממזרח ועל העמק שממערב. הירידה מהעיירה לשני כוונים אלה היתה תלולה מאד. נמל העיירה נבנה על חוף הים בתחתית המדרון המזרחי של הרכס. כביש מפותל על המדרון התלול הוביל מן הנמל אל העיירה. סביב הנמל נבנו במישור החוף הצר כמה מחסנים ומבני מנהלה, ואילו כל בתי המגורים היו בראש הרכס.

מדרונות הרכס

- מצפון למצודה: מצוק לים עם מישור חוף צר מאוד. הפרש הגובה היה מעט יותר מ-50 מטרים.
- ממזרח: מתלול של מדרגות עד מישור חוף צר שעליו נבנה נמל העיירה. הפרש הגובה היה 60 עד 70 מטרים.
- ממערב: מתלול לערוץ נחל שבחלקו היו טרסות חקלאיות. הפרש הגובה בין קצה העיירה בראש המדרון לבין תחתית הערוץ היה שונה בקטעים שונים - מכ־20 מטרים ועד כ־40 מטרים.
- מדרום: המשך הרכס וחיבורו לרכסי ההרים המרכזיים של איטליה. המדרון הזה היה מתון יחסית.

העיירה אֶרְטוֹנָה במבט מדרום־מזרח; במרכז הצילום: המתלול בין הנמל לבין העיירה (גלוית תיירות מלפני מלחמת־העולם השנייה)

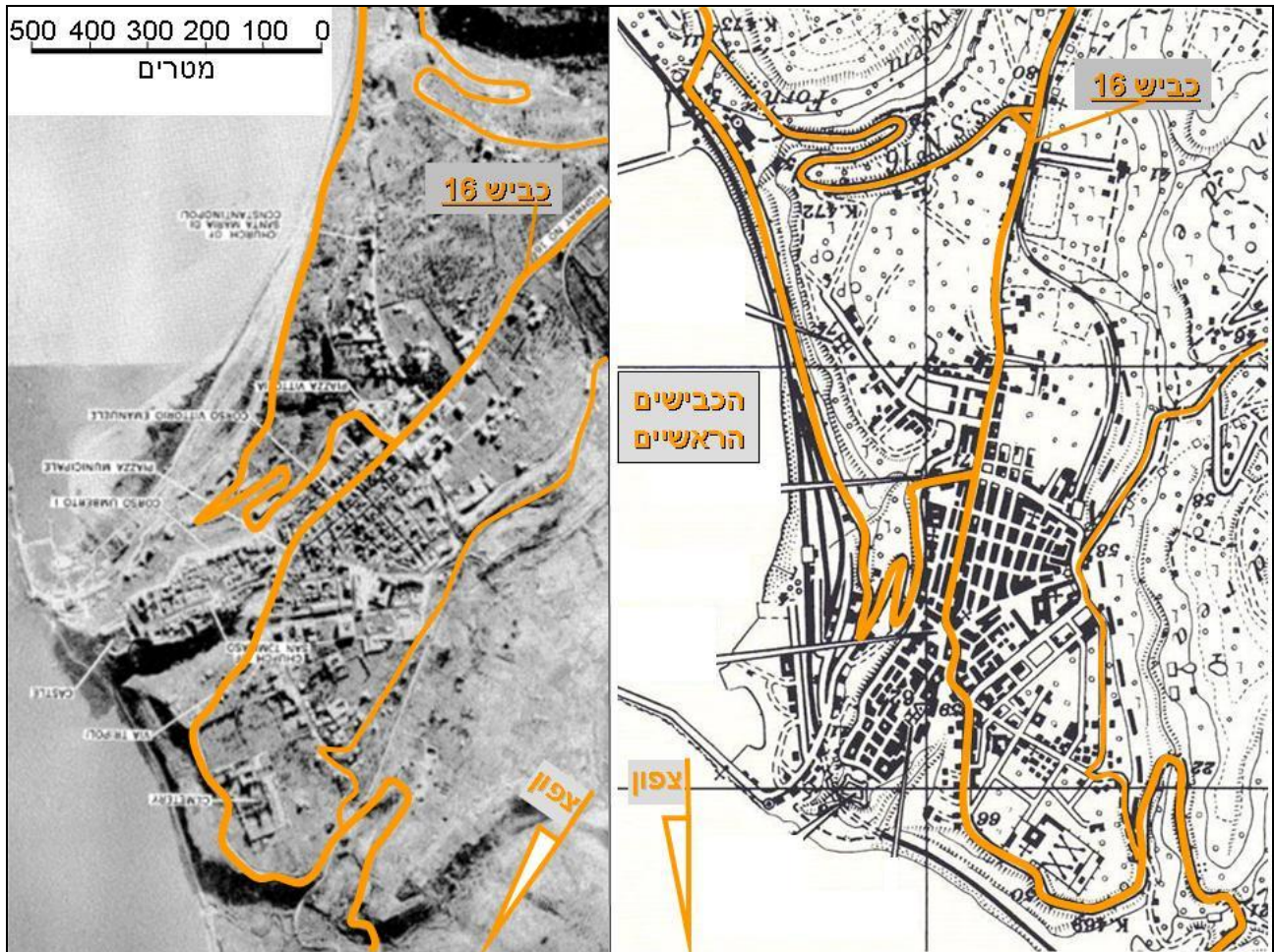
מפה 5: מדרונות

רשת כבישים

דרך העיירה עברו שני כבישים ראשיים:

- הכביש הגיע לנמל מדרום לאורך מישור החוף, ומהנמל נבנה בפיתולים חדים במעלה המתלול שהוביל לאזור המגורים שעל גב הרכס.
 - כביש 16 – הגיע ישירות למרחב המגורים מדרום על גבי הרכס ונפגש בלב העיירה עם הכביש העולה ממישור החוף. הכביש הראשי הזה חצה את העיירה מדרום לצפון. הכביש יצא מן הקצה הצפוני שלה, ושם ירד במדרון למישור החוף מצפון לעיירה והמשיך צפונה.
- כביש נוסף הגיע לקצה המערבי של העיירה, אבל לא עבר דרכה אלא הקיף אותה ממערב על שפת המדרון התלול, בין המדרון לבין הבתים הקיצוניים של העיירה, ולבסוף ירד במדרון הצפוני למישור החוף ונפגש עם כביש 16 שעבר דרך עיירה.

בנוסף לשלושה כבישים אלה, שהיו רחבים דיים לתנועה של טנקים ומשאיות, חצו את העיירה מדרום לצפון עוד חצי-תריסר סמטאות צרות, מהן שהיו רחבות מספיק לתנועה של ג'יפים, אבל לא לכלי-רכב גדולים יותר, ואחרות שהיו כה צרות שרק הולכי-רגל יכלו לנוע לאורכן.

מפה 6 - צירים

מסילת הרכבת, שנבנתה בצמוד לחוף, הגיע לנמל והמשיכה צפונה דרך מנהרה בתחתית המצוק הצפוני על שפת הים. את כבישי-האורך מדרום לצפון חצו כבישי-רוחב שכיוונם מזרח-מערב. רק שלושה מכבישי-רוחב אלה היו רחבים מספיק להסיע עליהם טנקים או משאיות. כמה מהם היו ברוחב שאיפשר להסיע רק ג'יפים וחלק היו כל-כך צרים שלא אפשרו כניסה של שום כלי-רכב. הצמתים של כבישי-הרוחב הרחבים עם כבישי-האורך הרחבים יצרו כיכרות פתוחות.

טנק שרמן קנדי על הכביש הראשי העובר בעיירה

גוררים תותח נגד טנקים דרך סמטה צרה

כיתת רגלים של גדוד אֶדְמוֹנְטוֹן במזרח אֶרְטוֹנָה

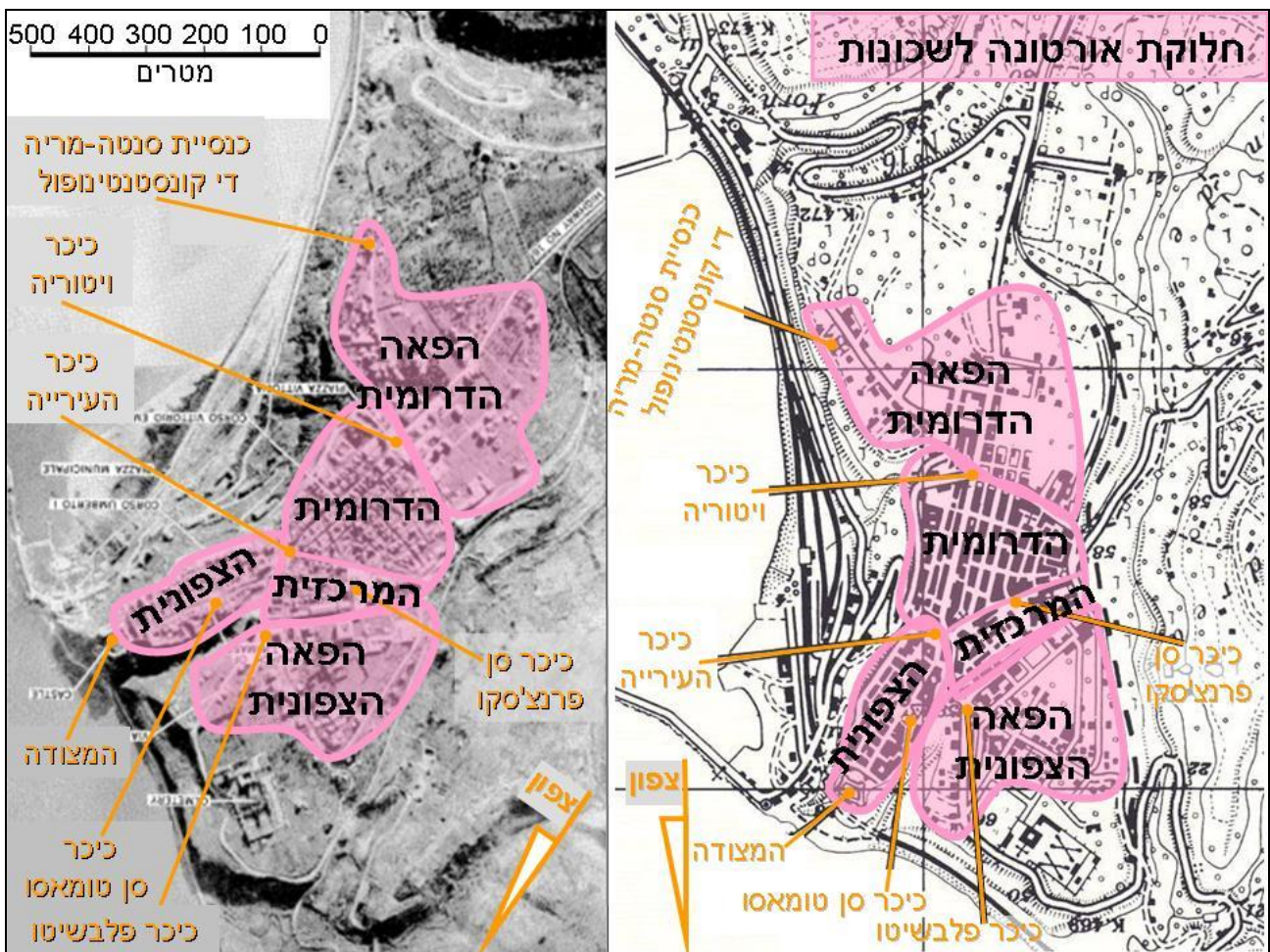
מאפייני הבנייה

בסך־הכול היו בעיירה על הרכס כ־250 בניינים, כולל בתי מגורים, כמה כנסיות ומבני ציבור. העיירה נחלקה לחמש שכונות. כל אחת מן השכונות נבנתה בתקופה אחרת, והיו לה מאפיינים שונים בשיטות הבנייה ובצפיפות:³

- **שכונת הפאה הדרומית.** בשכונה זו היו כ־70 בניינים, רובם בנויים בצפיפות לאורך שני כבישי הגישה לעיירה, והיתר מפוזרים במרחב שבין הכבישים האלה. בין גושי הבנייה והבניינים המבודדים היו שדות חקלאיים פתוחים. באזור אחד היה שטח בר עם שיחים נמוכים.
- **השכונה הדרומית.** בשכונה זו היו כ־80 בניינים. זו הייתה השכונה החדשה של העיירה, כיוון שרובה נבנתה במהלך המאה ה־19 ובמחצית הראשונה של המאה ה־20. הבנייה בה הייתה צפופה וגבוהה (רוב הבתים היו בני ארבע קומות), אבל הכבישים רחבים יחסית.
- **השכונה המרכזית.** בשכונה זו היו כ־25 בניינים. גם בה רוב הבניינים היו בני כמה קומות. זו הייתה שכונה ישנה יותר מהשכונה הדרומית, ורחובותיה היו צרים יותר.

³ יש לציין שאחרי ההרס הרב שנגרם לעיירה בקרב היא נבנתה מחדש במאפיינים שונים מעט והורחבה. בחלק מן המקורות מתוארת העיירה בטעות כפי שהיא לאחר השיקום, ולא כפי שהייתה ב־1943.

- **השכונה הצפונית.** בשכונה זו היו כ-35 בניינים. זו הייתה השכונה העתיקה ביותר, שנבנתה בימי-הביניים. סגנון הבנייה העיד על כך. רוב הבניינים נמוכים יותר מהבניינים בשכונות האחרות (קומה אחת או שתיים) ונבנו בצפיפות רבה תחת המצודה שבקצה הצפוני של השכונה ותחת הכנסייה הוותיקה של העיירה שבקצה המערבי של השכונה.
- **שכונת הפאה הצפונית.** בשכונה זו היו כ-40 בניינים. הבתים נבנו בצפיפות לאורך הכבישים, אולם בין ריכוזי הבתים היו אזורים פתוחים, כמו בשכונת הפאה הדרומית.

מפה 7 - חלוקת אורטונה לשכונות

הבנייה בשכונת הפאה הדרומית ובשכונת הפאה הצפונית הייתה כפרית ומרווחת יחסית. סביב הבתים היו גינות מוקפות חומות אבן גבוהות מקומת אדם. ואולם, בתוך תחום העיירה המבנים עמדו צפופים. לרבים מהבניינים השכנים היו קירות משותפים והמרווחים בין הבניינים האחרים היו צרים - לכל היותר ברוחב אדם.

רוב בנייני המגורים נבנו מקוביות אבן או מלבנים ללא שלד בטון. רוב הבניינים היו בני שלוש או ארבע קומות, אם כי בחלק מן האזורים נבנו בתים חד־קומתיים ודו־קומתיים, וגם בניינים בני חמש או שש קומות. חלק מן הבניינים נבנו בצורת ריבוע עם חצר פנימית – הדירות היו בנויות בצלעות הריבוע. חלק מן הבניינים היו בניינים מלבניים רגילים.

הכנסיות והמבנים העירוניים היו בניינים גדולים, בעלי כמה קומות. רובם נבנו מקוביות אבן גדולות ועבות, והיו חסינים לכל נשק למעט פגזים של תותחים בינוניים ומעלה. הם כללו חצרות מוקפות חומות דקות.

רוב הגגות בעיירה היו מכוסים ברעפים, ולכן לא העניקו הגנה מפני רסיסי פגזים רסיקי אוויר או קליעים של נשק קל.

ברוב הבתים היו מרתפים תת־קרקעיים. במקרים רבים המרתפים של בתים סמוכים זה לזה היו מחוברים בדלתות או בפרוזדורים קצרים (למעשה מנהרות). הפרוזדורים הללו חיברו בין מרתפים של בתים משני עברי אותו רחוב. לא היה דפוס קבוע של אופן החיבור בין המבנים מתחת לפני הקרקע וגם לא של מספר המבנים שהיו מחוברים כך - בחלק מן המקרים היו מחוברים רק שני בתים ובחלקם עד שישה בתים חוברו במנהרות משותפות.

מפה 8 - תצלום אוויר של לב אֶרְטוֹנָה

הכוחות היריבים

הכוח הגרמני

כאמור, בתחילה לא שולבה העיירה אֶרְטוֹנְהַ במערך ההגנה הגרמני העיקרי בגזרה, קו גוֹסְטֵב, שנבנה כ־17 קילומטרים מדרום לאֶרְטוֹנְהַ, וגם לא במערך ההגנה העורפי של הקו הזה. רק כאשר שני המערכים של קו גוֹסְטֵב הובקעו בזה אחר זה (המערך העיקרי בסוף נובמבר והמערך העורפי ב־11 בדצמבר) הקימו הגרמנים קו הגנה חדש: על בסיס ערוץ צר, עמוק ותלול, כ־1 קילומטר מדרום לאֶרְטוֹנְהַ.

העיירה אֶרְטוֹנְהַ נקבעה כמתחם עורפי במערך ההגנה החדש, ובתוכה נערך גדוד צנחנים 2 מחטיבת צנחנים 3 מאוגדת צנחנים 1 של צבא גרמניה. על־פי התקן, הגדוד היה אמור למנות כ־500 לוחמים, אבל נראה שבפועל הוא מנה רק כ־250 לוחמים. לרשות הצנחנים עמדו הנשק האישי שלהם, מקלעים קלים (שניים בכל כיתה וכמה נוספים במחלקת מקלעים גדודית) וכן כמה מרגמות 50 מילימטרים (בכל מחלקה) ו-6 מרגמות 80 מילימטרים⁴ (במחלקת מרגמות גדודית). כמו כן הם תוגברו בכמה חוליות חבלנים מפלוגת ההנדסה החטיבתית ובתותחים נגררים נגד טנקים עם צוותיהם - יחד עוד כ־50 לוחמים.⁵

כמה מן המפקדים והלוחמים הגרמנים היו ותיקים ששירתו בחזית הרוסית וצברו שם ניסיון בלחימה בשטח בנוי. ואולם, רובם היו מגויסים חדשים יחסית - הניסיון היחיד שצברו היה בשבועות הקודמים בחזית האיטלקית ולכן הניסיון שלהם בלחימה בשטח בנוי היה דל. בשל הלחץ להשלים אבדות בצבא הגרמני קוצר זמן ההכשרות. כך, בשלהי 1943 עברו המגויסים החדשים של צבא גרמניה טירונות מקוצרת מאוד - 8-9 שבועות לכל היותר, ולעתים כשגדל מספר האבדות בחזיתות ונדרשה השלמה מהירה של כוח אדם ביחידות, קוצרה הטירונות אף יותר. הצנחנים הגרמנים נחשבו אמנם לאיכותיים ומיומנים יותר ממקביליהם ביחידות הרגלים הרגילות, אבל בשלב זה של המלחמה עדיפות זו התבטאה רק ברוח-הלחימה כיוון שהחיילים מוינו לצנחנים, אבל לא עברו הכשרה ארוכה יותר מהרגלים הרגילים.

⁴ מרגמות בקוטר 50 מ"מ ו-80 מ"מ - אין כאן טעות הקלדה. בעוד שצבאות המערב (למעט צבא צרפת) מדדו את קוטר כלי הנשק באינצ'ים, הגרמנים עשו שימוש במידות מטרויות והעדיפו מספרים עגולים. מרגמה 81 מ"מ בריטית או אמריקנית היא למעשה מרגמה 3.2 אינצ'ים, שהם 81.28 מילימטרים.

⁵ במקורות השונים מופיעים נתונים סותרים על היקף כוח האדם שהציבו הגרמנים באֶרְטוֹנְהַ, ויש לראות במספרים האלה אומדן גס מאוד.

ב־24 בדצמבר, היום החמישי של הקרב באֶדְמוֹנטוֹן, עקב שחיקת כוח האדם של גדוד 2 מחטיבה 3, הוא תוגבר בגדוד נוסף, גדוד 2 מחטיבה 4, שעד אז היווה את עתודת אוגדת צנחנים 1. גם בגדוד הזה היו כנראה לא יותר מכ־250 לוחמים.

הכוח הקנדי

הכוח הקנדי שתקף את העיירה ישירות כלל את חטיבת רגלים 2, שהייתה מתוגברת בגדוד טנקים. החטיבה השתתפה כבר קודם לכן בכמה קרבות, בין היתר בקרבות ההבקעה הקשים של מערך ההגנה הגרמני גוֹסְטֵב. ואולם כל הקרבות שבהם השתתפה היו בשטח הררי פתוח - לאף אחד בחטיבה לא היה ניסיון משמעותי בלחימה בשטח בנוי (כמה היתקלויות בכפרים מול התנגדות חלשה בלבד), וגם באימונים שלה לא הושם דגש על הנושא הזה. בקרבות שקדמו להגעת החטיבה לעיירה ספגה החטיבה לא מעט נפגעים, וקיבלה מחליפים רק לחלק מהם, כך שמצבת כוח האדם שלה הייתה לא מלאה, אם כי מלאה יותר מזו של הגרמנים שמולה.

בתחילה התכוון מפקד החטיבה להפעיל רק גדוד רגלים אחד, גדוד רגלים אֶדְמוֹנטוֹן הנאמנה (Loyal Edmonton; להלן: גדוד אֶדְמוֹנטוֹן), מתוגבר בפלוגת טנקים אחת מגדוד הטנקים שלושה נהרות (Three Rivers), כדי לכבוש את העיירה. לאחר שהגדוד הזה התקשה בלחימה וספג אבדות כבדות, הוכנס לקרב גדוד רגלים שני - גדוד רגלים תושבי רמות סִיפּוֹרְת' (Seaforth Highlanders; להלן: גדוד סִיפּוֹרְת'), מתוגבר בפלוגת טנקים נוספת מאותו גדוד טנקים. גדוד הרגלים השלישי נשאר כעתודה מחוץ לעיירה.

על־פי התקן, שני גדודי הרגלים היו אמורים למנות יחד כ־1,500 לוחמים, אולם, לשני הגדודים היו אבדות כבדות בקרבות שקדמו לקרב באֶדְמוֹנטוֹן, וכנראה ששניהם יחד מנו ב־19 בדצמבר כ־1,000-1,100 לוחמים בלבד.

מאז מלחמת־העולם הראשונה התקבע נוהל בצבא קנדה, שלקראת התקפה מדללים את הפלוגות התוקפות, ומשאירים עד רבע מהלוחמים מאחור, כדי שישמש בסיס להקמה מחדש של פלוגה הסופגת אבדות כבדות.⁶ לפיכך, בכל רגע נתון שיעור הכוח המשתתף בלחימה בפועל היה כ־75% מן הכוח המלא של היחידה.

⁶ בקרבות רבים במלחמת־העולם הראשונה נמחקו פלוגות שלמות תוך יום או יומיים של קרב.

במהלך הלחימה בתוך העיירה ספגו שני הגדודים אבדות רבות - הרבה מעבר ל-25% ששמרו מאחור בתחילת הקרב. כדי להשלים את הפער נשלחו להם תגבורות, אך רבים מהקצינים והחיילים המתגברים היו ללא ניסיון קרבי. חלקם הגיעו מן ההכשרות בקנדה וחלקם היו קצינים וחיילים שהוסבו ממקצועות מנהלה ביחידות שונות של האוגדה הקנדית למקצועות לחימה. חלק מהמוסבים קיבלו הכשרה מעטה וחלק לא קיבלו כלל הכשרה. מיעוטם הובאו מעתודות כוח האדם של גדודים אחרים שלא היו מעורבים בלחימה באותה עת. במהלך שבוע הקרב בתוך אוֹרְטוֹנָה תוגברו הגדודים בכמה מאות לוחמים חדשים. לפי-כך, על-פני כשבוע של לחימה נהנהו הקנדים בעדיפות מצטברת של פי שלושה לוחמים על הגרמנים שמולם.

כאמור, נוסף על גדודי הרגלים השתתף בקרב גדוד טנקים. על-פי התקן, הגדוד אמור היה למנות 48 טנקים מסוג שרמן. ואולם, גם הגדוד הזה כבר ספג אבדות בקרבות הקודמים כך שבפועל ב-19 בדצמבר הוא מנה כנראה לא יותר מ-40 טנקים, ואולי אף פחות. הגדוד לא נכנס לאוֹרְטוֹנָה כמסגרת גדודית, אלא הקצה שתי פלוגות תחת פיקוד גדודי הרגלים. בפועל, עקב מגבלת התנועה בכבישים הצרים מאוד ועקב המכשולים הרבים שהציבו הגרמנים גם בכבישים שהיו רחבים דיים לתנועת טנקים, לא השתתפו בלחימה בכל רגע נתון יותר משלושה-ארבעה טנקים מכל פלוגה. כדי לשמור על רעננות הצוותים נכנסו המחלקות לעיירה בסבב.

סיוע אש לחטיבה התוקפת ניתן על-ידי אגד הארטילריה של אוגדת הרגלים הקנדית - שלפי התקן מנה 72 תותחי-שדה ותוגבר ב-4 תותחים כבדים. בנוסף לכל גדוד רגלים היו, לפי התקן, 6 מרגמות 81 מילימטרים.

תוכנית ההגנה הגרמנית

משימת הצנחנים הגרמנים הייתה **לעבב** את הכוחות הקנדיים, ולא לבלום אותם. כלומר, לא למנוע לחלוטין את כיבוש העיירה אֶרְטוֹנָה. עם זאת, כדי להשיג עיכוב ממושך ככל האפשר, השיטה שבה בחר המפקד הגרמני הייתה קרב הגנה. שיטת ההגנה, בהתאם להישג המבוקש, הייתה:⁷

• **החזקה גמישה של השטח.** הגרמנים היו מוכנים לוותר על שטח אבל רק לאחר גביית מחיר של נפגעים וזמן מן הקנדים. התפיסה הזאת עלתה בקנה אחד עם ההישג המבצעי - עיכוב, ועם המטרה - להרוויח זמן כדי שהכוחות הגרמניים הנסוגים יספיקו להיערך מחדש להגנה בקו חדש מצפון לאֶרְטוֹנָה.

• **שילוב של נייחות וניידות.** הכוחות הגרמניים נלחמו ממוצבים (בניינים שבוצרו) שנבחרו והוכנו מראש, אבל הסיטו מעת לעת כוחות בין המוצבים הללו לפי הבנתם את ריכוזי המאמץ של הקנדים.

• **שילוב של סבילות ותוקפנות מדודה.** מכיוון שהמטרה לא הייתה להתעקש על כל מטר ויחסי הכוחות היו ממילא לרעתם, נמנעו הגרמנים מהטלת התקפות נגד גדולות לכיבוש מחדש של בניינים או קבוצות בניינים שאיבדו. עם זאת, הם לא היו סבילים לחלוטין, אלא הרבו להטיל

⁷ כל תוכנית הגנה צריכה להביא בחשבון ארבעה ממדי יסוד. בכל מדד יש שתי אפשרויות קצה מנוגדות וטווח של אפשרויות ביניים המשלבות במציאות את שתי האפשרויות הקיצוניות במינן שונה.

- א. **הגנה קשיחה מול הגנה גמישה:** המדד הזה מתייחס למידת הנכונות של המגן לוותר על שטח. מעצם ההגדרה של משימת ההגנה, מניעת כיבוש שטח נובעת מכך שבהגנה אסור לאבד שטח - השטח שהיה בידי המגן בתחילת הקרב צריך להיות בידי גם בסופו. הגנה קשיחה מנסה להחזיק בכל השטח במשך כל קרב ההגנה - אין לוותר מרצון בשום שלב על שום פיסת שטח, ואם האויב מצליח בכל זאת לכבוש שטח מוטל על המגן לתקוף נגד מיד כדי לכבוש אותו חזרה. הגנה גמישה מוותרת זמנית על חלק מן השטח כדי למשוך את האויב למרחבים נוחים יותר ללחימת המגן, וכובשת חזרה את השטח שאבד רק בסיום הקרב. כאמור, בין שני הקצוות האלה אפשר לקבוע מגוון של אפשרויות ביניים - חלק מן השטח יוחזק בקשיחות וחלקו בגמישות, חלק מן הזמן השטח יוחזק בקשיחות וחלק מן הזמן הוא יוחזק בגמישות וכדומה.
- ב. **הגנה נייחת מול הגנה ניידת.** המדד הזה מתייחס למידת העברת הכוחות ממקום למקום בתוך מערך ההגנה. בהגנה נייחת כל כוח נשאר באופן מוחלט מרותק למקומו במשך כל הקרב, ואילו בהגנה ניידת באופן מוחלט אף כוח אינו מקובע למקום אחד, אלא הם מחליפים מיקומים לרוחב מערך ההגנה ולאורכו כל העת, תוך כדי הקרב, בהתאם להערכת מצב המפקד את המיקומים המיטביים.
- ג. **הגנה סבילה מול הגנה תוקפנית.** המדד הזה מתייחס למידת התוקפנות של הכוח המגן. הגנה סבילה לחלוטין מותירה את היוזמה לחלוטין בידי האויב - הכוח המגן אינו נוקט שום פעולה התקפית מלבד ירי לעבר האויב. לעומת זאת, בהגנה תוקפנית המאמץ ההגנתי העיקרי הוא התקפות הנגד ופשיטות הנגד המוטלות על האויב, מקדימות, מקבילות ואחרות, כדי לאלץ את האויב להשקיע יותר ויותר מכוחותיו בהתגוננות מאשר בהמשך התקפתו שלו, לשבש את התקפתו, לבלום אותה ולהדוף אותו בחזרה לשטחו.
- ד. **הגנה חפוזה מול הגנה סדורה.** המדד הזה מתייחס למשך הזמן שניתן למגן כדי להיערך להגנה ולמידת ניצול הזמן הזה על-ידו. בהגנה חפוזה הכוחות נערכים מיד להגנה ומנהלים את ההגנה לאחר נוהל קרב חפוז ובלי הכנת השטח. בהגנה סדורה מתנהל קרב ההגנה רק לאחר שהתבצע נוהל קרב סדור, אשר על-פי מסקנותיו נבנו ביצורים ומכשולים. כל הגנה מתחילה כחפוזה ובהדרגה הופכת לסדורה ככל שמתארך הזמן שניתן למגן להתכונן לקרב.

פשיטות-נגד.⁸ הם החדירו חוליות לעורף הקנדי כדי לפגוע בקנדים במקומות שבהם חשבו כי הם בטוחים. כמו כן פשטו על בניינים נבחרים שהעריכו שבהם הם מסוגלים לגבות מחיר מכוח קנדי מבודד ולסגת לפני שהכוח הזה יתוגבר. התוקפנות הזאת בלבדה את הקנדים, והאטה מאוד את קצב ההתקפות שלהם, כלומר, היא הוסיפה עיכובים להתקדמות הקנדים מעבר למה שהיו מתעכבים אילו הגרמנים היו מסתפקים בהגנה סבילה בלבד - עקשנית ככל שתהיה.

• **הגנה סדורה.** הגרמנים החלו להכין את מערך ההגנה באוֹרְטוֹנָה כמה ימים לפני הקרב. הם ביצרו, מכשלו ומלכדו את דרכי התנועה ומספר רב של בתים.

החלוצ של גדוד הצנחנים הגרמני הראשון, גדוד 2 מחטיבה 3, הגיע לעיירה ב-12 בדצמבר בבוקר, והחל להכין אותה כמתחם הגנה. יתר הגדוד הצטרף במהלך אותו יום וביום המחרת. לתושבי העיירה נאמר שרצוי שיתפנו ממנה כדי לא להיפגע בקרב הממשמש ובא. לא ברור כמה תושבים אכן התפנו אבל כנראה שכמה אלפים בחרו להשאר בעיירה במשך כל הקרב. מכל מקום, הבתים שהגרמנים בחרו על-מנת להתבצר בהם או לפוצץ אותם כדי להשתמש בהם כמכשולים פונו גם אם דייריהם לא רצו לעזוב.

תוכנית ההגנה כללה הכנת ארבעה מערכי הגנה עיקריים ומערך התרעה:

1. מערך ההתרעה כלל מספר כוחות קטנים שהתחפרו ליד הדרכים המובילות לעיירה במרחקים של 1 עד 2 קילומטרים ממנה.
2. מערך הגנה בקצה הדרומי של אוֹרְטוֹנָה - בתפר בין השטח הפתוח ובתי שכונת הפאה הדרומית. הקו הזה כלל מוצבי חוץ עד למרחק של כ-1.5 קילומטרים מחוץ לעיירה.
3. מערך הגנה על בסיס כיכר וִיטוֹרְיוֹ וקו הבתים המקביל לו.
4. מערך הגנה על בסיס קו הבתים מכיכר העירייה עד כיכר סֶן פֶּרְנַצ'סְקוֹ.
5. מערך הגנה על בסיס קו הבתים מכיכר סֶן טוֹמָסוֹ עד כיכר פֶּלְבֶּשִיטוֹ.

מבחינת חלוקת הכוחות, מאמץ ההגנה העיקרי היה לחסום את הכביש הראשי 16 החוֹפָה

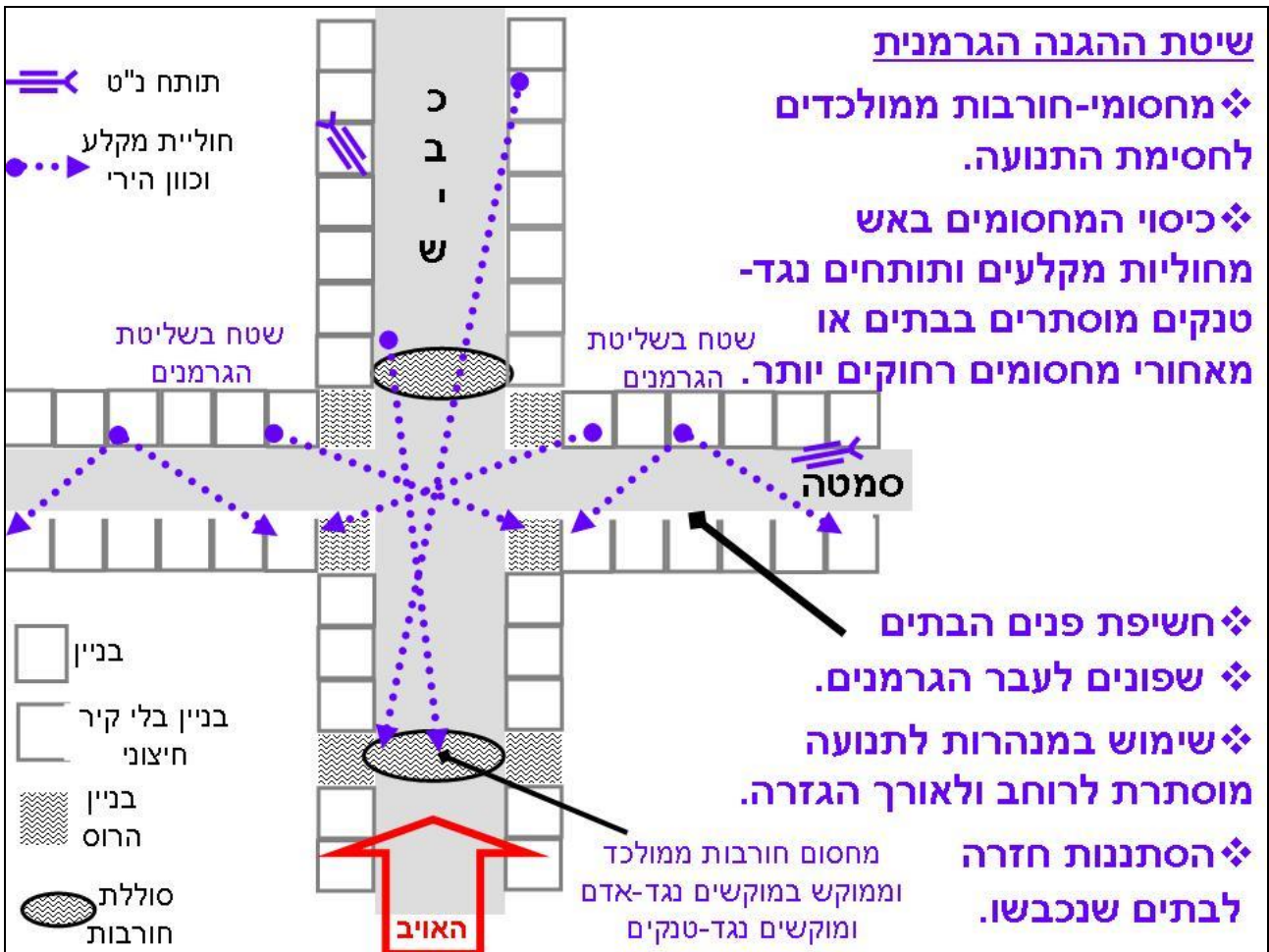
את העיירה מדרום לצפון דרך החלק המזרחי שלה.

כל אחד ממערכי ההגנה בעיירה התבסס על רצף הבתים הצפוניים של כביש רוחב שחצה

את אחת משלוש הכיכרות המרכזיות על הכביש הראשי. בכל מערך הגנה בוצרו הבתים

⁸ התקפת-נגד שואפת לכבוש חזרה שטח שנפל בידי האויב. פשיטת-נגד שואפת רק לגרום לאויב אבדות וליצור רושם שלא טיהר כראוי את השטח שכבש מהכוחות המגינים, אבל פשיטת-הנגד אינה כובשת את חזרה השטח אלא נסוגה בתום ההתקפה.

והכבישים. ואולם, הגרמנים לא התכוונו לוותר ללא קרב על הבניינים שבין המערכים הללו. אם ייאלצו לסגת ממערך הגנה אחד לזה שאחריו הם תכננו לנהל קרב השהיה עקשני למדי בבניינים שבין מערכי ההגנה. לפיכך, בוצרו גם כמה בניינים נבחרים בין המערכים הקוויים, ורוב הבניינים שבין המערכים מולכדו.

כל כיכר הוכנה כשטח השמדה הנשלט על-ידי עמדות מקלעים ועמדות תותחים נגד טנקים שהוצבו בתוך הבניינים שבוצרו. הבתים בצד הצפוני של כבישי הרוחב בוצרו, ואילו באלה שבצד הדרומי של כבישי הרוחב - כיוון ההגעה של הקנדים - פוצצו את הקירות הצפוניים כדי שהקנדים לא יוכלו להשתמש בהם למחסה מן הבתים שבהם נערכו הגרמנים.

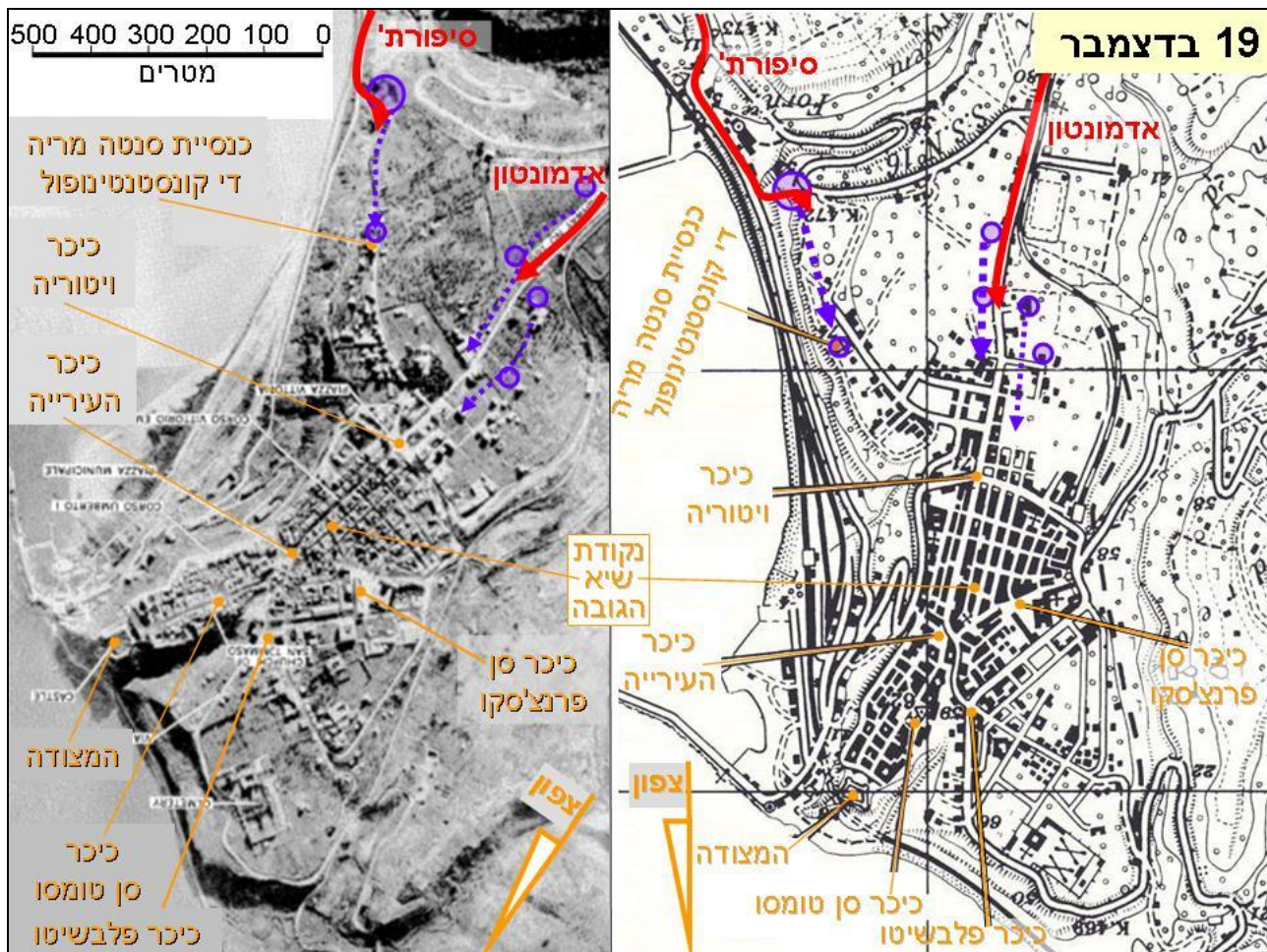
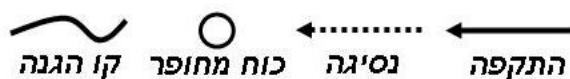
הכביש הראשי נחסם באמצעות ארבע סוללות בנויות מחורבות הבתים ואדמה שגובהן 4-5 מטרים. הסוללה הראשונה הוקמה כ־20-30 מטרים לפני הכניסה לכיכר העירייה; הסוללה השנייה

הוקמה כ־10 מטרים לאחר היציאה מכיכר העירייה; הסוללה השלישית הוקמה כ־20-30 מטרים לפני הכניסה לכיכר סן טומס; והסוללה הרביעית הוקמה כ־10 מטרים לאחר היציאה מכיכר סן טומס. הסוללות נבנו באמצעות הערמת עיי החורבות של הבניינים שנחרבו לרוחב הכביש. לפני הסוללות, בתוכן ואחריהן הוטמנו מוקשים ומטענים מופעלים מרחוק. כמו כן, פוצצו בתים כדי לחסום בעיי חורבות את היציאות בחלק מכבישי הרוחב מן הסמטאות האחרות בקטעים שבין הכיכרות.

הגרמנים התפזרו בכיתות רובאים לרוחב העיירה ולעומקה. כל כיתה חולקה לשתי חוליות עצמאיות - לכל חוליה ניתנו מקלע קל וכמה רובים, וכל חייל נשא כמה רימוני יד. בנוסף תוגבר הגדוד הגרמני בחבלנים מפלוגת ההנדסה החטיבתית. הללו צוידו בכמויות גדולות מאוד של חומרי נפץ ובאלפי מוקשים ממגוון סוגים. הם הכינו מראש זירות מוקשים ומטענים מופעלים מרחוק באמצעות חוט חשמלי. תוך כדי הקרב הם תכננו לתגבר את המלכודים והמיקושים בכבישים ובבתים לפי הכיוונים של התקדמות האויב. כדי לשמור על רעננות הכוחות הורה מפקד הגדוד הגרמני לפקודיו לקיים סבב שבו רק כמחצית מן הלוחמים, כ־150 חיילים, נמצאים בכל רגע נתון בקו המגע בעוד האחרים נחים בעורף, במרתפים של בניינים או במנהרת מסילת הרכבת שחלפה מתחת לקצה הצפוני של העיירה.

19 בדצמבר 1943: הקרב עד פאתי העיירה

מקרא: בכל המפות הכוחות **הקנדיים** מסומנים ב**אדום**, והכוחות **הגרמניים** מסומנים ב**סגול**.

מפה 10 - לחימה ב־19 בדצמבר

ב־19 בנובמבר בבוקר נערכה חטיבת רגלים 2 הקנדית לנצל את הצלחת הבקעת מערך ההגנה הגרמני כדי לכבוש את העיירה אֶרְטוֹנָה. החטיבה תקפה עם שני גדודים בשני מאמצים נפרדים: גדוד אֶדְמוֹנְטוֹן תקף על בסיס הכביש הראשי לתוך אֶרְטוֹנָה, ואילו גדוד סִיפּוֹרְת' תקף לאורך מישור החוף, וטיפס במדרון התלול שהוביל לפינה הדרום־מזרחית של שכונת הפאה הדרומית של העיירה. כל גדוד תוגבר בפלוגת טנקים, והתקדם עם פלוגת רגלים אחת מובילה, שהייתה פרוסה ללחימה. יתר כוחותיו נעו מאחור בתבנית מסע.

גדוד אָדמוֹנטון התקדם כ־2.5 קילומטרים מאחורי מסך אש מתגלגל כבד. ההתנגדות הגרמנית הייתה קלה. רוב החיילים הגרמנים במוצבי החוץ העדיפו לסגת עקב ההפגזה הכבדה. טנק קנדי אחד פוצץ על־ידי מטען גדול שהפעילה חוליית-חבלה גרמנית מרחוק באמצעות חוט טלפון. הגדוד כבש כמה מן הבניינים הכפריים המפוזרים בקצה שכונת הפאה הדרומית בגזרתו, והתקרב עד למרחק של כ־300 מטרים מקו הבתים שבקצה האזור הבנוי בצפיפות.

סמטה חסומה בעֶרמות של חורבות מבניינים שפוצצו לתוכה
(אוספי המוזיאון הצבא הבריטי)

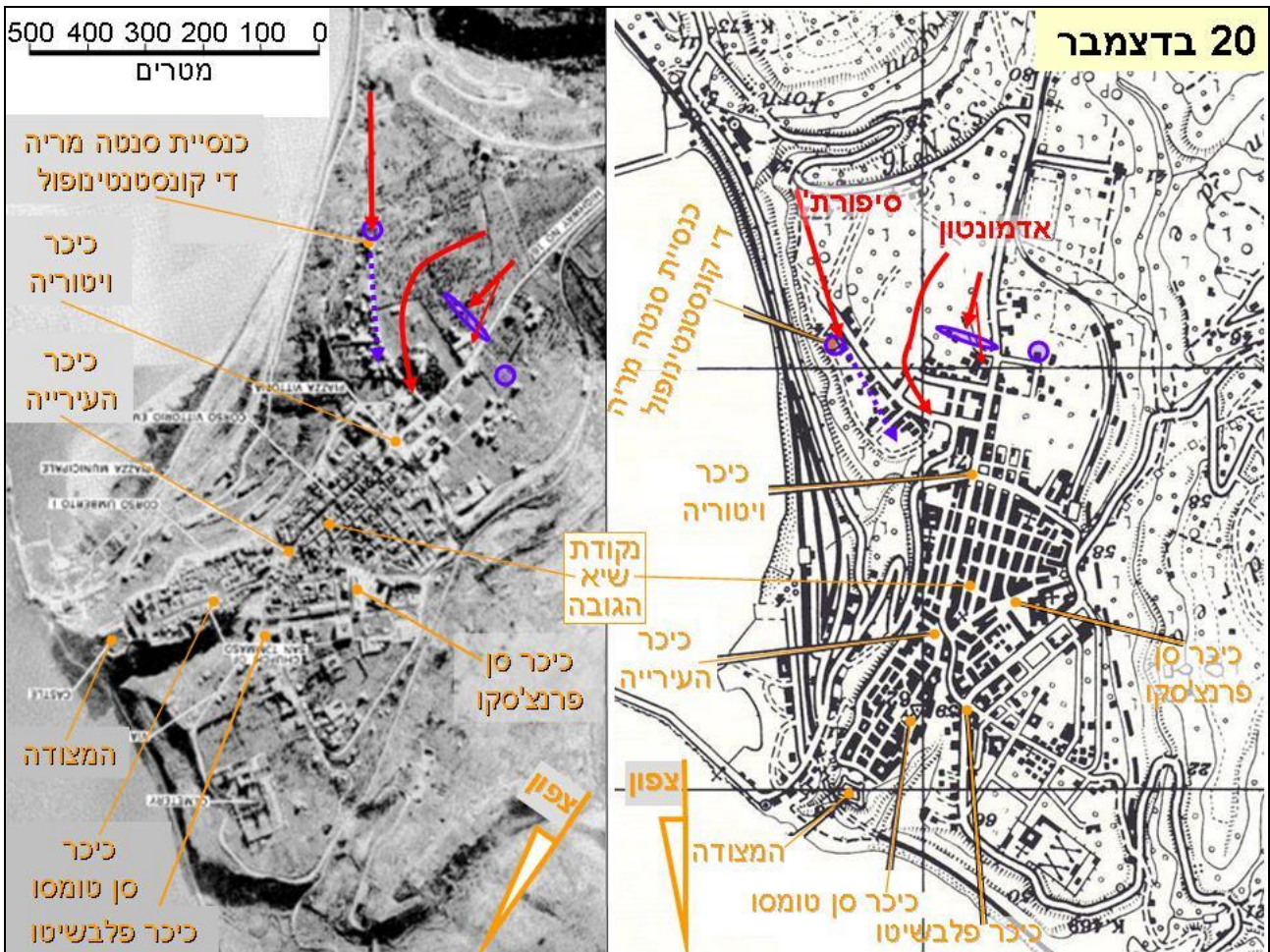
גדוד סִיפּוֹרְת' התקדם בחיפוי הפגזה פחות עוצמתית מזו שסייעה לגדוד אָדמוֹנטון, וספג נפגעים מאש מרגמות וכמה חוליות מקלעים גרמנים שהתחפרו בראש הרכס. עם זאת, הגדוד הצליח להעפיל במדרון התלול ולכבוש את העמדות הגרמניות. הגדוד נעצר במרחק של כ־300 מטרים דרומית לכנסיית סֶנְטָה מָרְיָה.

לאחר רדת החשכה עצרו הגדודים לחניית לילה ולנוהל קרב לקראת כיבוש העיירה למחרת. המפקדים הקנדים העריכו שהגרמנים לא יגלו התנגדות רבה בתוך העיירה, אלא ינהלו קרב השהיה בלבד. מפקד החטיבה הורה לגדוד אָדמוֹנטון להמשיך להתקדם לאורך הכביש הראשי.

לגדוד סִיפּוֹרְת' הוא הורה להשלים את טיהור שכונת הפאה הדרומית בלבד. במהלך הלילה הסתננו שני קצינים מגדוד אָדְמוֹנְטוֹן לתוך העיירה לאורך הכביש הראשי.

הם התקדמו עד לעומק של כמה שורות בתים, אבל לא ראו אף חייל גרמני וגם לא גילו מוקשים או מטענים על הכביש עצמו. לאחר מכן הם חזרו לדווח למפקד הגדוד. אף כי סיור החרש הקנדי לא גילה אותם, הגרמנים היו שם. הם התפזרו בקבוצות קטנות בתוך חלק מן הבניינים, וחפרו שוחות קטנות למרגלות שורת הבניינים שבקצה השטח הבנוי הצופה לעבר השטח החקלאי שמדרום לעיירה.

20 בדצמבר 1943: הקרב על הפאה הדרומית של אורטונה

מפה 11 – לחימה ב־20 בדצמבר

עם שחר תקפו שני הגדודים הקנדיים - כל אחד בגזרתו. פלוגת הרגלים המובילה של גדוד סיפורת, בליווי ובחיפוי של שלושה טנקים, הסתערה לעבר כנסיית סנטה מריה וכבשה אותה מול התנגדות קלה בלבד. לאחר מכן המשיך הגדוד להתקדם באטיות לאורך הכביש. הגדוד לא נתקל בהתנגדות בעת שטיהר את הבתים משני עברי הכביש. גדוד אדמונטון תקף עם שתי פלוגות רגלים - לצד זו. פלוגה אחת עברה דרך מטע גפנים ונכנסה לבתים הראשונים באזור הבנייה הצפופה. לאחר מכן התקדמה עוד כמה בתים ונעצרה. במשך הסתערותה לא נתקלה בהתנגדות ממשית ונראה שחדרה דרך פער בהערכות הגרמנית.

הפלוגה השנייה הסתערה דרך שדה פתוח, ספגה מכת אש כבדה מן המקלעים הגרמניים שהתחפרו למרגלות הבניינים שמעבר לשדה, ונסוגה לאחור כשהיא משאירה כמה עשרות הרוגים

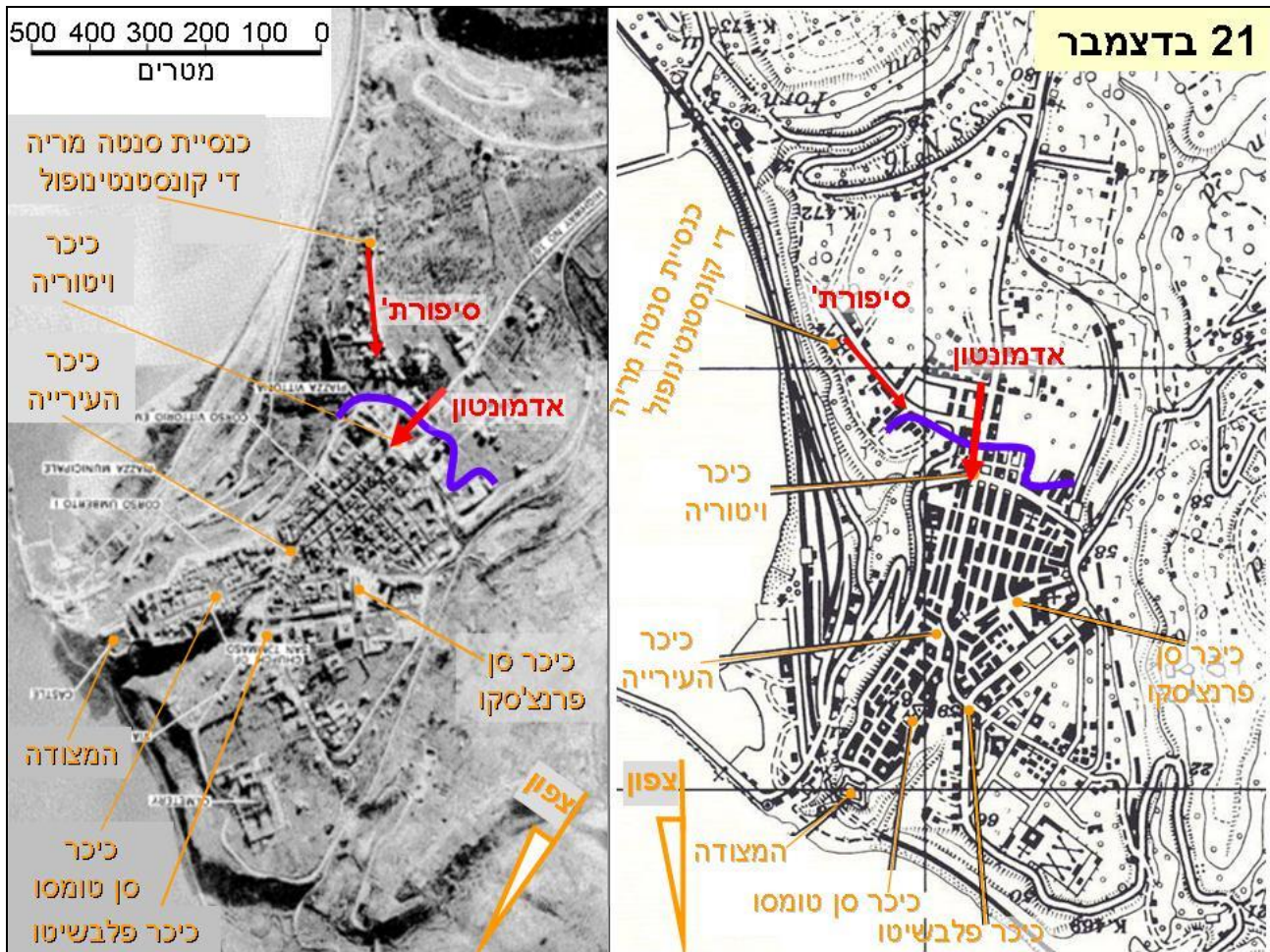
ופצועים שוכבים בשדה. הסתערות שנייה הסתיימה באותו אופן. כ־45 לוחמים מתוך כ־60 שהשתתפו בשתי ההסתערויות נפגעו. אחד ממפקדי הכיתות גילה תעלת ניקוז שחצתה את השדה באלכסון ביחס לעמדות הגרמניות.

הפאה הדרומית של אֶרְטוֹנָה כמה ימים לאחר הקרב. הצלם עומד על הכביש הראשי – כביש 16. השטח הפתוח שבין הבית ההרוס בקדמת הצילום לבין שורת הבתים שבמרחק הוא השדה הפתוח דרכו הסתערה ונפגעה קשה פלוגת הרגלים של גדוד אֶדְמוֹנְטוֹן

את ההסתערות השלישית, בחיפוי כמה עשרות פצצות עשן שנורו ממרגמות 52 מילימטרים, ביצעו הקנדים בטור שפוף בתוך התעלה. התברר שהגרמנים לא הציבו אף חייל שיצפה לאורך התעלה, והקנדים הגיעו לבניין גדול שבקצה התעלה בלי להתגלות, ולא נורתה לעברם אפילו ירייה אחת. הם נכנסו לבניין, עברו מחדר לחדר, אך לא גילו בו אף חייל גרמני. לאחר מכן הם פנו לחלונות הצופים לשדה שדרכו הסתערו והביטו מלמעלה ומאחור על העמדות של הגרמנים שעדיין שכבו בשוחות קטנות וצפו לעבר הכיוון שממנו הסתערו הקנדים בפעם הראשונה. במכת אש אחת פגעו הקנדים בכל הגרמנים. בהמשך אחר־הצהריים כבשו הקנדים את הבניינים שבין שלוש הפלוגות כדי ליצור רצף של בניינים שבהם הם שולטים.

21 בדצמבר 1943: הקרב על הפאה הדרומית של אֶרְטוֹנָה

מפה 12 – לחימה ב־21 בדצמבר בבוקר

הגרמנים ניצלו את הלילה כדי להניח עוד עשרות מוקשים ומטענים מסוגים שונים - מטענים ממולכדים ומטענים המופעלים מרחוק באמצעות חוטי טלפון. הם נפרסו בחוליות לרוחב העיירה. בכל רגע נתון כמחצית מהם נמצאו בבתיים הקדמיים, ומחצית מהם נחו מאחור במרתפים או במנהרת הרכבת שמתחת למצוק בצפון אֶרְטוֹנָה.

ב־21 בדצמבר עם שחר החל גדוד אֶדְמוֹנְטוֹן להתקדם לאורך הכביש הראשי לעבר כיכר ויטוריו, אבל נתקל בהתנגדות עיקשת מצד הצנחנים הגרמנים ובעשרות מוקשים ומטענים מפוזרים בתוך הבתים, על הכביש ובתוך עֲרָמות החורבות של הבתים שהגרמנים פוצצו.

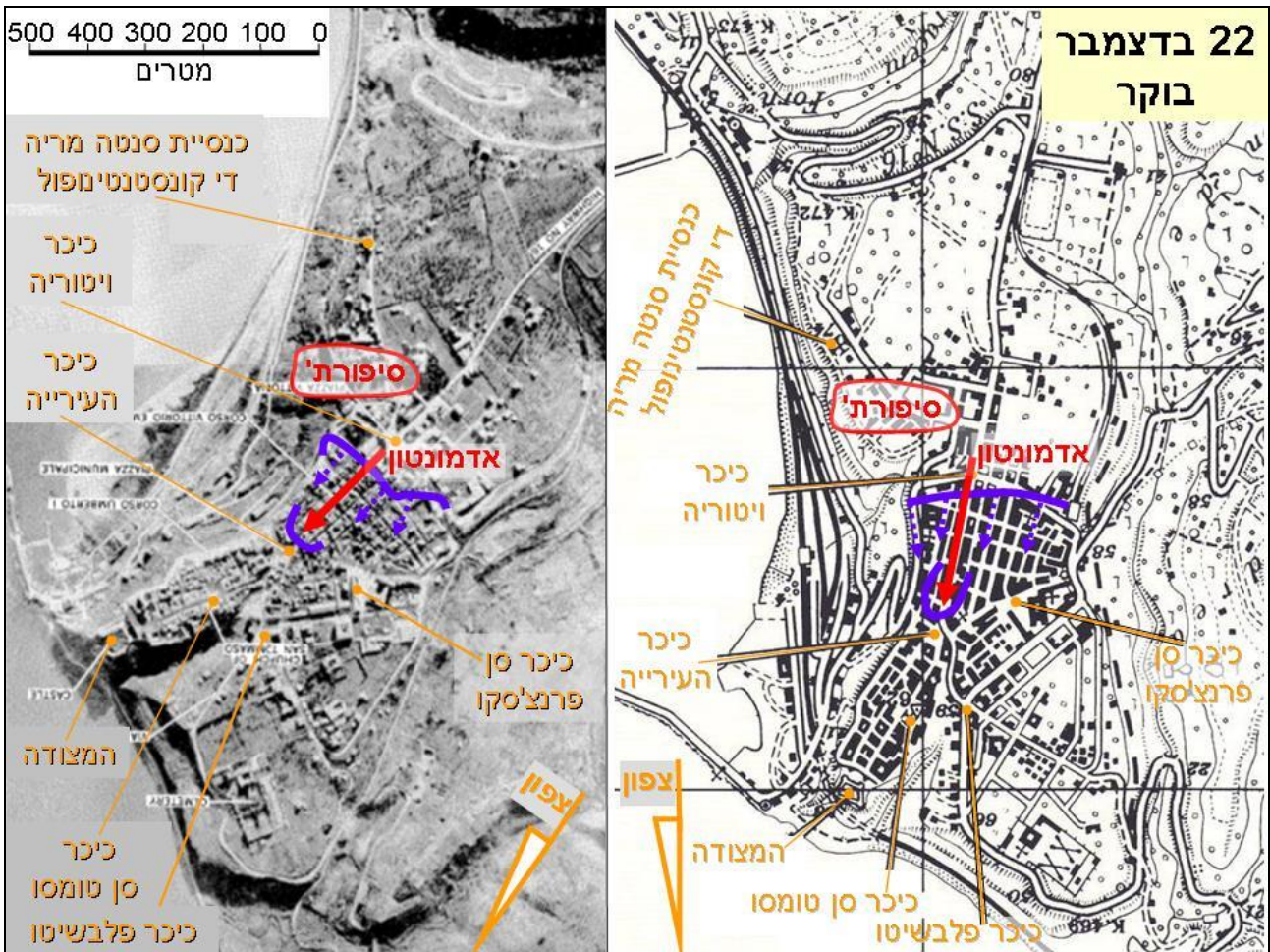
בשעה 11:00 דיווח מפקד גדוד אֶדְמוֹנְטוֹן כי אינו מצליח להתקדם. מפקד החטיבה הורה להקצות לגדוד את מירב הסיוע של האגד הארטילרי האוגדתי.

לאחר שהפלסים פינו את המוקשים והמטענים מהכביש התקדמה מחלקת טנקים בנפרד מן הכוח הרגלי, וירתה כמה עשרות פגזים לתוך כל בניין שבהמשך הרחוב. בעקבות הירי העוצמתי של התותחים המסייעים והטנקים הצליחו בהדרגה הרגלים הקנדים לעבור מבניין לבניין כדי לכבוש כל אחד בלחימה מחדר לחדר, מקומה לקומה. בכל פעם שסיימו לכבוש בניין ונעו ברחוב לבניין הבא ירו מסכי עשן צפופים באמצעות המרגמות 52 מילימטרים שנשאו עמם (אחת לכל מחלקה). עד הערב הצליחו הקנדים להתקדם כ-200 מטרים ולכבוש את הבניינים שסביב כיכר וִיטוֹרְיוֹ. לאחר רדת החשכה נסוגו הטנקים של הקנדים אל מחוץ לעיירה כדי לא להיות חשופים לפשיטות של חוליות צידי טנקים גרמנים. הם עתידים לנהוג כך בכל לילה במהלך כל הקרב. במהלך הלילה נחו הקנדים, מילאו מחדש תחמושת, מים ואוכל והעבירו חיילים בין המחלקות והפלוגות כדי שבכולן תהיה אותה כמות חיילים. לעומתם, עסקו הגרמנים בהטמנת מוקשים ומטענים נוספים וביצעו פשיטות קטנות לעבר בתים נבחרים שלגביהם היו חשדות שנמצאים בהם קנדים ונראו נוחים יותר לתקיפה. הם ניצלו את המנהרות שבין מרתפי הבתים ואת החושך כדי להסתכן לעורף הקנדי, לכבוש מחדש בתים מסוימים או לירות לעבר חיילים קנדים שנעו חשופים ברחובות כי חשבו שהם בעורף בטוח, ואז נסוגו חזרה לשטח שהיה עדיין בשליטתם.

חוליית מקלע גרמנית יורה דרך חלון. מיקום המקלע על אדן החלון מעניק ליורה שדה אש רחב יותר, אבל חושף אותו לגילוי וירי-נגדי של האויב. אילו התמקם בעומק החדר (למשל, 2 מטרים מהחלון) שדה-האש שלו היה מוגבל יותר, אבל הוא היה בצל והאויב היה מתקשה לגלות אותו

22 בדצמבר 1943: הקרב מִכִּיכר וְיִטּוֹרְיָה עַד כִּיכר הָעִירִיָּה

מפה 13 – לחימה ב־22 בדצמבר בבוקר

בגדוד אֶדְמוֹנְטוֹן הציע אחד ממפקדי הפלוגות רעיון נועז - הגרמנים ערוכים בתוך הבניינים ומצפים להתקפה סדורה ומדורגת מבית לבית; במקום זאת, ירדו הקנדים לרחוב עצמו, מחלקת טנקים תנוע במהירות תוך ירי לעבר הבניינים שלפניה, ופלוגת הרגלים שלו תרוץ בעקבות הטנקים בשני טורים - בכל צד של הרחוב ינוע טור אחד צמוד לבתים. הוא העריך שמהירות ההתקדמות תפתיע את הגרמנים ושהקנדים יוכלו לחדור כך לעומק העיירה ולמוטט את ההגנה מאחור. עם שחר הסתערו הקנדים על־פי התוכנית הזאת, ותוך כמה דקות התקדמו כ־300 מטרים לעבר כיכר העירייה. אף ירייה לא נורתה לעברם, ונדמה היה שהתוכנית מצליחה. ואולם, אז נעצר הטנק הראשון לפני סוללת חורבות גבוהה שחסמה את הרחוב מצד לצד כ־30 מטרים לפני הכניסה לכיכר העירייה. נהג הטנק הבחין בלוח מתכת על הקרקע לפני הסוללה, וחשש שהוא מסתיר

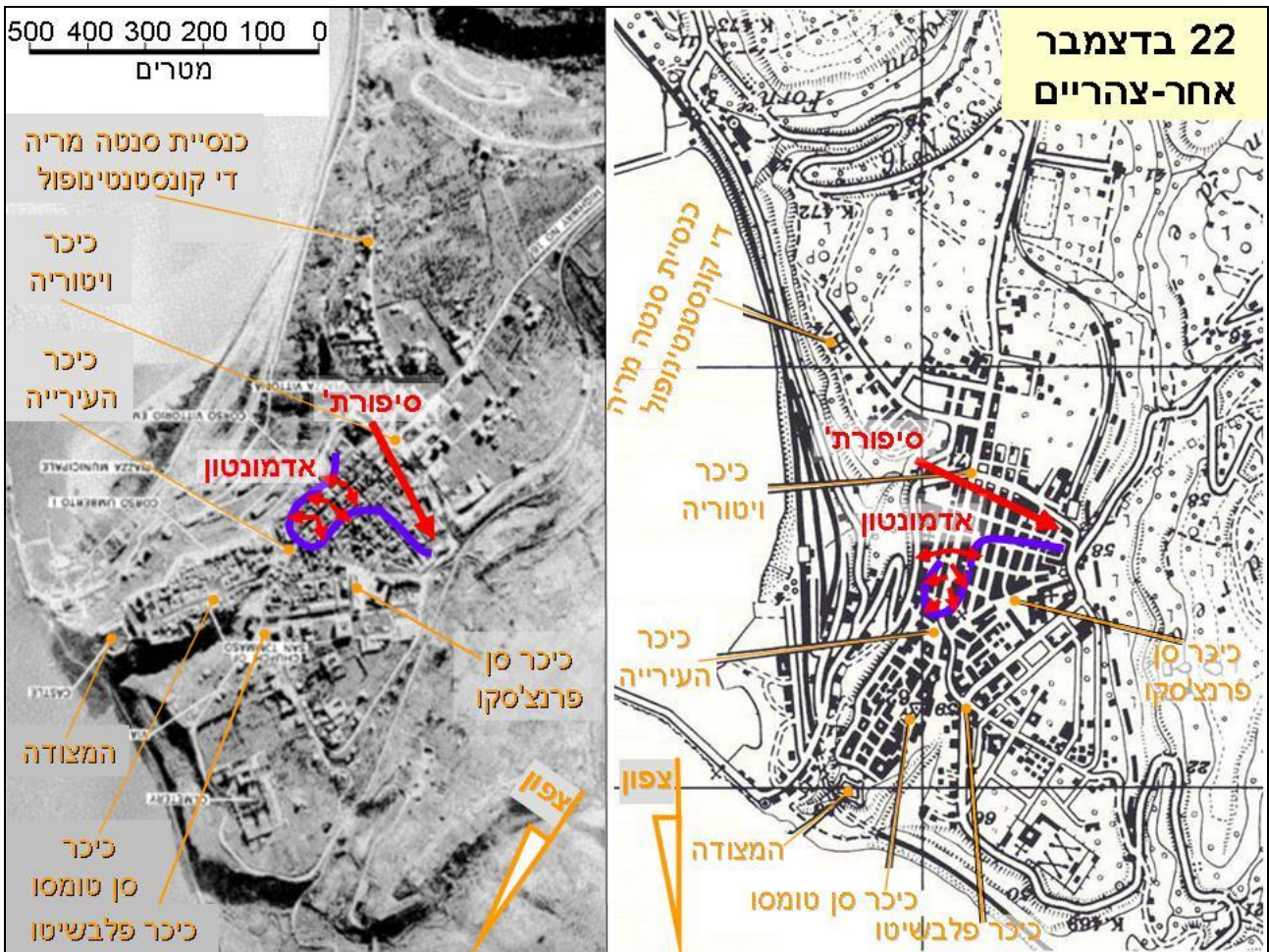
מטען. בעוד מפקד פלוגת הרגלים מנסה לשכנע את מפקד הטנק להמשיך לנסוע, התעשתו הגרמנים ופתחו באש ממספר רב של בניינים - חלקם לפני הכוח הקנדי, חלקם באגפיו וחלקם מאחוריו. הרגלים הקנדים ברחו לתוך הבניינים כדי להסתתר מהאש והחלו קרבות פנים־אל־פנים ביניהם לבין הגרמנים בבניינים שאליהם נכנסו. ההתקפה נעצרה. מפקד הפלוגה איבד שליטה על הקרב ועל מיקום אנשיו. מפקד הגדוד שלח קדימה פלוגה נוספת כשהוא קובע שגבול הגזרה בין שתי הפלוגות יהיה הרחוב - כל פלוגה תתקוף מעתה בתוך טור בניינים אחד מכל צד של הרחוב. בהמשך היום הכניס גם את פלוגתו השלישית לקרב כדי שתתקדם בטור בניינים של רחוב צדדי מקביל לרחוב הראשי ותנסה לאגף את ההגנה הגרמנית שחסמה את ההתקדמות לאורך הרחוב הראשי. ואולם, הגרמנים נערכו מראש לאפשרות כזו וניסיון האיגוף נתקל בכוח גרמני, וגם הוא נאלץ להתקדם באֶטוֹיֹת רבה מבית לבית.

מפקד החטיבה הבין כעת שההתנגדות של הגרמנים חזקה מדי מכדי שגדוד אחד יתגבר עליו, ולכן והורה לגדוד סִיפּוֹרְת', שחנה כולו בבתיים בחלק המזרחי של שכונת הפאה הדרומית, להיכנס לקרב, לעבור מאחורי גדוד אֶדְמוֹנְטוֹן, ואז לפנות צפונה ולתקוף במקביל לו בחלק המערבי של העיירה. הוא הורה לגדוד אֶדְמוֹנְטוֹן להמשיך לתקוף בגזרה צרה - כ־100 מטרים בלבד - לאורך הכביש הראשי והרחובות הקטנים המקבילים לו משני צדדיו, ולגדוד סִיפּוֹרְת' הורה לתקוף בשלושה מאמצים מקבילים שיכסו את כל שאר רוחב העיירה - כ־400 מטרים.

תנועת גדוד סִיפּוֹרְת' לקו היציאה להתקפה שהוגדר לו נמשכה יום שלם. התברר שהשטח שמאחורי גדוד אֶדְמוֹנְטוֹן לא טוהר, ואנשי גדוד סִיפּוֹרְת' נתקלו בחוליות מקלעים, במוקשים ובמטענים רבים, ומדי פעם גם במטר רימוני יד שהוטלו עליהם דרך חלונות של בתים. בנוסף, הגרמנים הפגזו את כל המרחב הדרומי של העיירה במרגמות באופן מפוזר אקראית. לפיכך, במקום לצעוד במהירות לקו היציאה להתקפה, אנשי גדוד סִיפּוֹרְת' נעו באֶטוֹיֹת מבית לבית. בדרכם הם טיהרו בזהירות כל בית, חדר־חדר, שלחו פלסים לסרוק את הרחובות בין הבתים, ורק אז דילגו אל הבית הבא. בהדרגה הם למדו שהכניסה לכל בית חדש חייבת להיעשות בזהירות, שכן בחלק מהם מולכדו דלתות וחלונות שהתפוצצו על החייל שפתח אותם.

עד שעות הערב מספר האבדות של גדוד אֶדְמוֹנְטוֹן היה רב עד כדי כך שמפקד הגדוד החליט לבטל את הפלוגה הרביעית של הגדוד ולחלק את החיילים שנותרו לשלוש פלוגות בלבד. כמו כן, הוא הורה להעביר קדימה את החיילים שהושארו מאחור. גם מפקדת החטיבה החלה להזרים

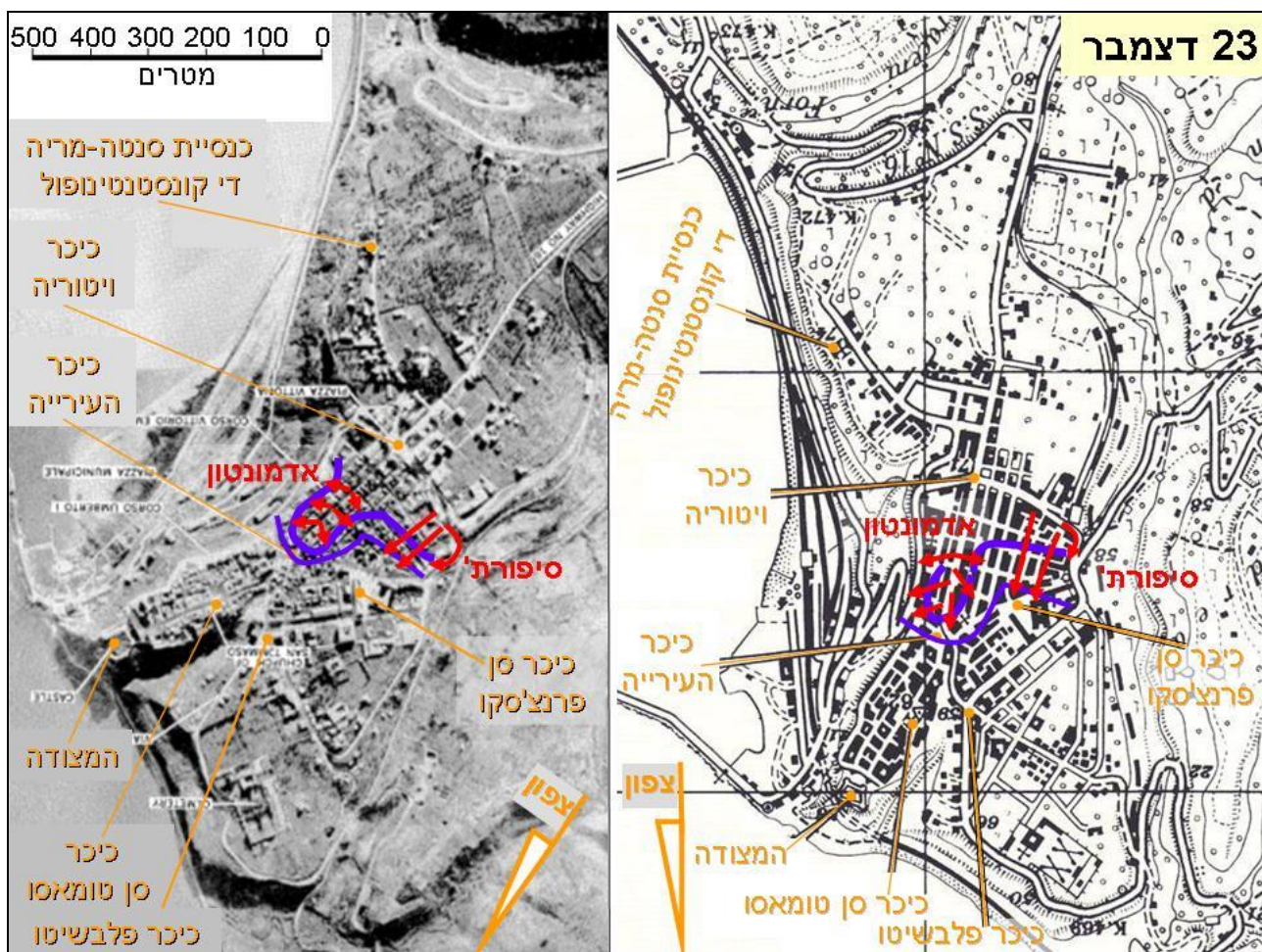
מחליפים לנפגעים מעתודות כוח האדם שלה וכן מקרב החיילים החדשים שהגיעו אליה במהלך הלחימה.

מפה 14 – לחימה ב־22 בדצמבר אחר-צהריים

במהלך הלילה שוב עצרו הקנדים לנוח ולהתארגן מחדש, והגרמנים שוב שלחו מספר חוליות להסתנן לעורף הקנדי - חלקם דרך מנהרות שחיברו בין מרתפיהם של בתים רבים וחלקם בתנועה חרישית בסמטאות או על הגגות של בתים צמודים זה לזה. הגרמנים השתלטו מחדש על בניינים שאותם טיהרו הקנדים במהלך היום, אבל לא השאירו בהם שומרים, וירו על נושאי ההספקה שנעו ברחובות אל הכוחות הקנדיים הקדמיים. בנוסף פשטו הגרמנים על כמה בתים מאוישים בחיילים קנדים – לרוב הסתפקו בהטלת רימונים פנימה ולא ניסו לכבוש את הבית, אבל היו גם מקרים שבהם הסתערו הגרמנים לתוך בית שנראה להם ממוקם באופן מועיל במיוחד כדי לכבוש אותו חזרה. כמו כן, הם הטמינו עוד מוקשים ומטענים - בהתאם להערכתם את כיוון ההתקפה הקנדית למחרת.

23 בדצמבר 1943: הקרב על כיכר העירייה ועד כיכר סן פֶרְנָצ'סְקוֹ

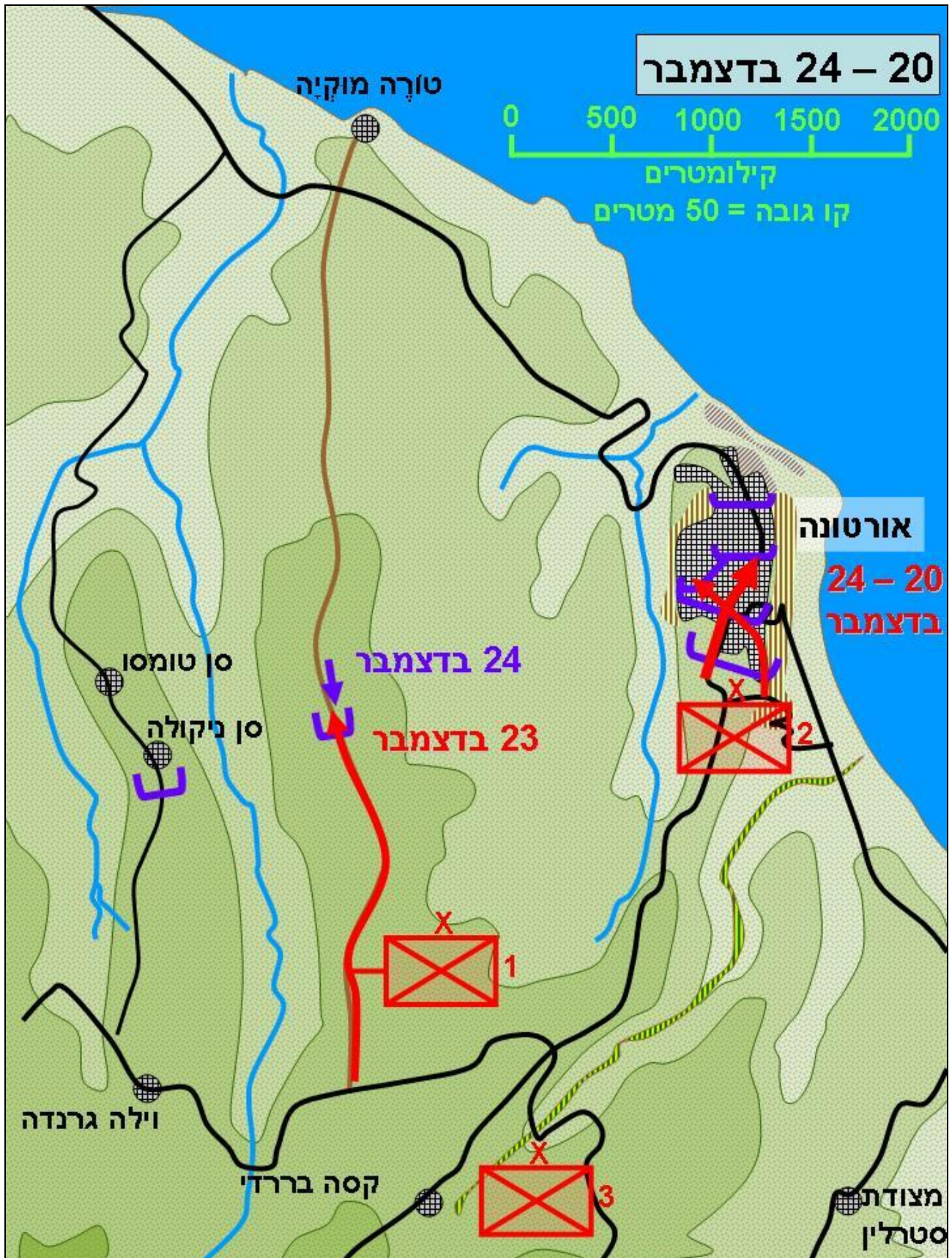

מפה 15 – לחימה ב-23 בדצמבר

בתוך אֶרְטוֹנָה המשיך גדוד אֶדְמוֹנְטוֹן לתקוף מבית לבית כדי לכבוש את כל הבתים המקיפים את כיכר העירייה - זאת על־מנת לאפשר את פינוי המוקשים והמטענים שברחוב ולפתוח את הדרך לטנקים. עד הערב הצליח הגדוד לכבוש את כל הבניינים ששלטו על הכיכר מדרום, אבל לא הצליח לחצות את הכיכר צפונה. גם ניסיון לשלוח פלוגה באיגוף דרך רחובות צדדיים נבלם כשנתקל במוקשים ובמטענים ובאש צפופה שנורתה ממקלעים ורובים. גם גדוד סִיפּוֹרְת' התקדם לאט, אבל הצליח יותר והגיע לכיכר סן פֶרְנָצ'סְקוֹ. ושוב בלילה הסתננו חוליות גרמנים לעורף הגדודים הקנדים, ירו בחיילים קנדים שחשבו שהם נחים או נעים במקום בטוח והניחו מוקשים ומטענים.

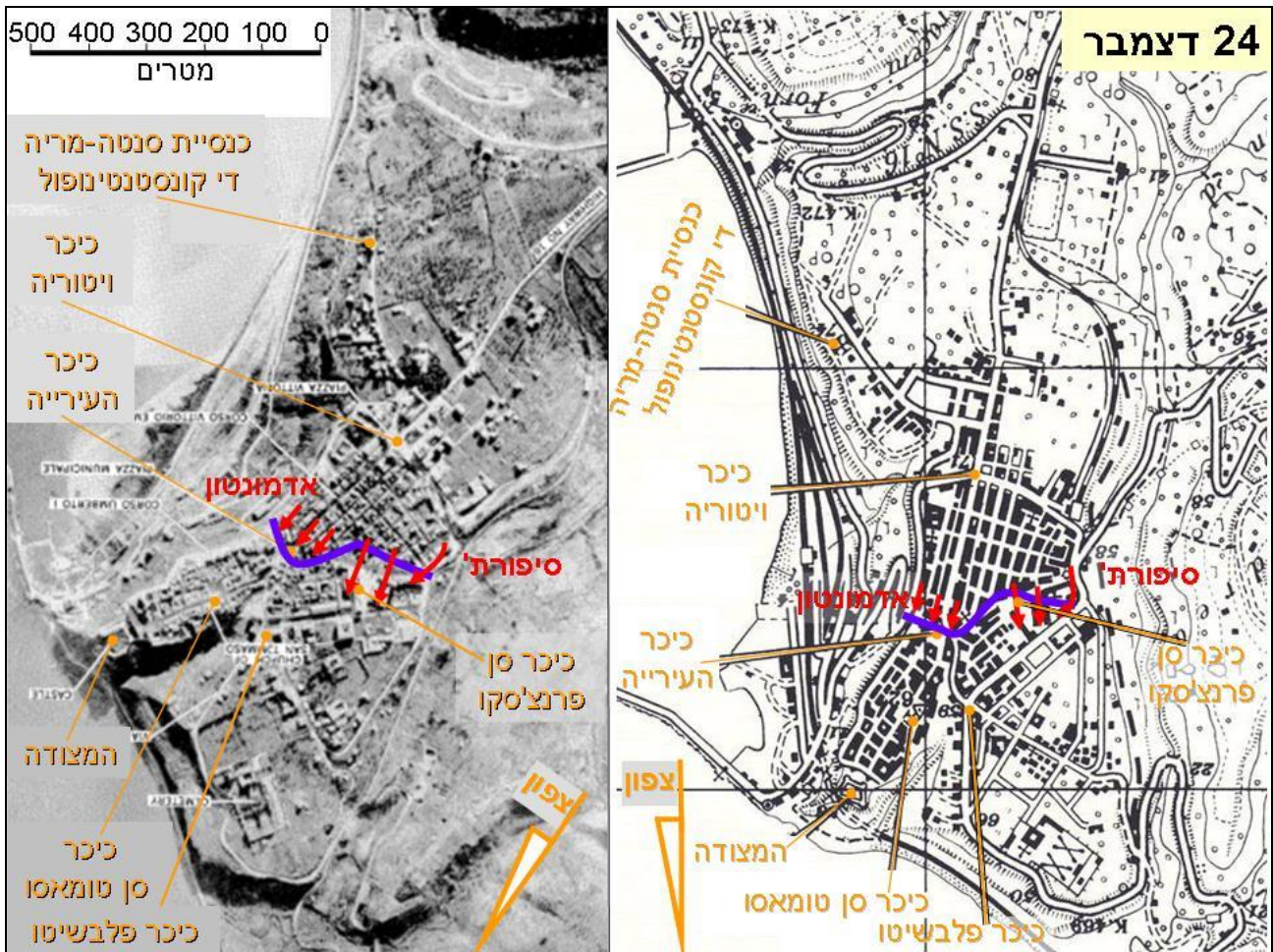
בשעה שחטיבת רגלים 2 המשיכה להתכתש בתוך אֶרְטוֹנָה החליט מפקד האוגדה הקנדית להטיל את חטיבת רגלים 1 שלו בנתיב עוקף - דרך רכס הררי שנמצא במרחק של כמה קילומטרים

צפונית־מערבית לעיירה. החטיבה נתקלה בגדוד גרמני מחופר שגילה התנגדות עיקשת למרות ההפגזות הכבדות שנורו לעברו. לעקשנות הגרמנית סייעו השטח ההררי הקשה לתנועה וגשם עז שהחל לרדת במהלך היום והגביר את הקושי. הרגלים הקנדים התקשו לטפס במדרונות התלולים שהפכו לבוציים, והטנקים, שהחליקו על הבוץ והסלעים, נעצרו כמעט לחלוטין. הם התקשו להעפיל במדרונות אפילו על דרך העפר שהיוותה את הדרך הראשית על הרכס.

מפה 16 - לחימה במעקף 20-24 בדצמבר

24 בדצמבר 1943: הקרב על כיכר העירייה ועל כיכר סן פרנצ'סקו

מפה 17 – לחימה ב-24 בדצמבר

גם ב-24 בדצמבר נבלמו כל הניסיונות של גדוד אֶדְמוֹנְטוֹן לחצות את כיכר העירייה ולהמשיך להתקדם על הכביש הראשי.

גדוד סִיפּוֹרְת' נלחם כדי לכבוש את בית החולים ואת בית הספר ששלטו על כיכר סן פרנצ'סקו. המבנים האלה היו מלאים באזרחים שברחו לשם מדרום העיירה בימי הלחימה הקודמים. הקנדים עצרו את התקפתם עד שהאזרחים התפנו. הגרמנים ניצלו את ההפוגה להשלים את הכנותיהם להגן על שני המבנים הללו. לאחר מטח של פגזי טנקים שפרצו את החומה ההיקפית של מגרש בית הספר, הסתערה מחלקה של גדוד סִיפּוֹרְת' לתוך בית הספר, והגרמנים פוצצו אותו כשהקנדים בתוכו. מ-19 קנדים שרדו רק אחד. כוח אחר של גדוד סִיפּוֹרְת' הסתער לתוך

בית החולים לאחר שגם הוא הופגז באמצעות טנקים. הלחימה בבית החולים נמשכה מחדר לחדר עד למחרת בבוקר, ובסופה שלטו עליו הקנדים.

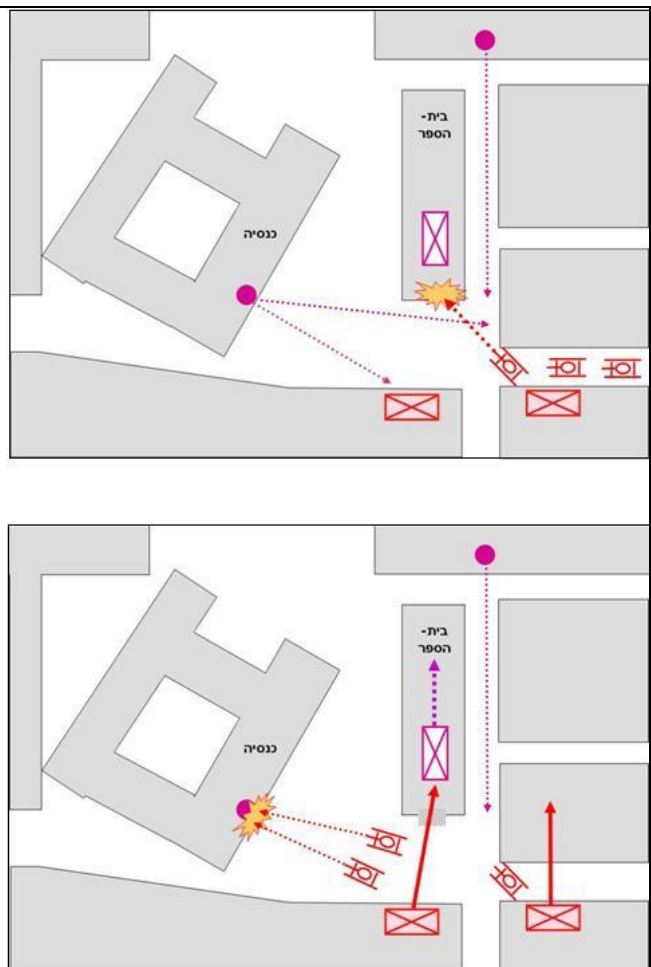
בסביבות הצהריים הבין מפקד אוגדת הצנחנים הגרמני שהגדוד שהגן על אוֹרְטוֹנָה מותש ואיבד חיילים רבים, ולכן שלח גדוד נוסף - מהעתודה של האוגדה - כדי לתגברו. הגדוד הגיע לאוֹרְטוֹנָה לאחר רדת החשכה, והחל ללמוד את המצב כדי להשתלב בלחימה.

בינתיים, בגזרת המאמץ הקנדי העוקף דרך הרכס ההררי, הגרמנים בלמו את התקדמות הקנדים, ואף הנחיתו התקפות נגד.

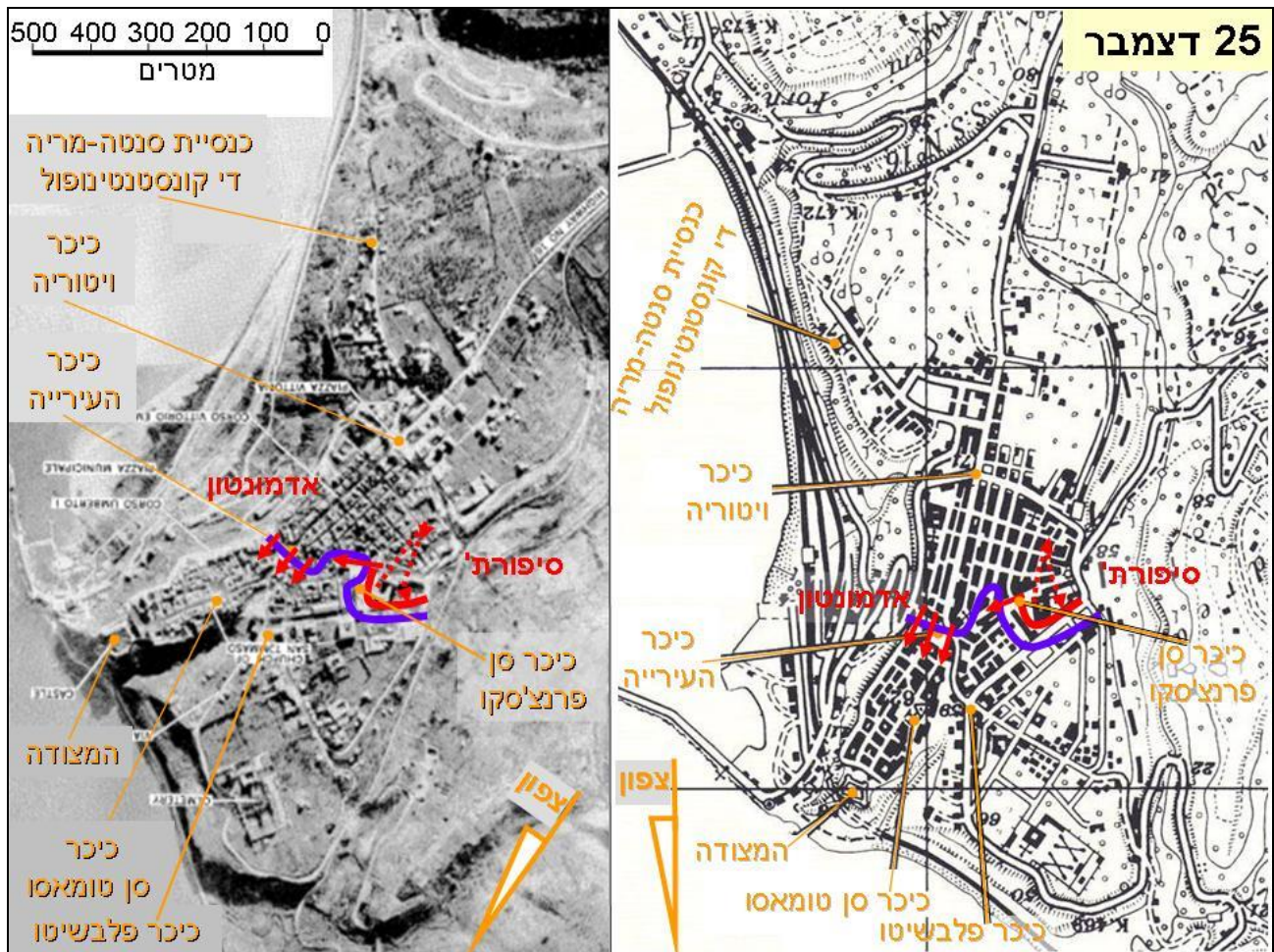
סיוע טנקים לרגלים בביבוס בית-הספר

הטנק התקדמו בטור לאורך רחוב. הטנק הראשון הציץ מעבר לפינת הבניין בקצה הרחוב וירה סדרת פגזים נפיצים לעבר הקיר של בית-הספר, עד שנפרץ בו חור גדול מספיק לכניסה חופשית של הרגלים והחיילים הגרמנים נאלצו לסגת לחדדים פנימיים במבנה. אחר-כך הטנק הראשון והשני התקדמו והתיצבו בכיכר מול הכניסה, בעוד הטנק השלישי מחליף את הראשון בעמדה כחיפוי לרגלים.

"קרב האש הוברע והמצב הוכן למחלקה שלי. ענן האבק שנוצר מירי התותח ונפילת הקירות חסך את הצורך ביצירת מסך עשן, ובלי כל הכנות נוספות, הכיתה הראשונה חצתה את הרחוב בריצה, צלחה במאמץ את עיי החורבות, נכנסה לבית-הספר והחלה לטהר אותו." כאשר, חוליית מקלע גרמנית בכניסה ירתה לעבר הרגלים החוצים את הרחוב, "הטנקים ירו בקיר הכניסה ומוטטו אותו וכך השתיקו את עמדת המקלע שבה."

25 בדצמבר 1943: הקרב מכיכר העירייה לכיכר סן טומסו ועל כיכר סן פרנצ'סקו

מפה 18 – לחימה ב-25 בדצמבר

אחת התמיהות של הקנדים בימים הקודמים הייתה הקלות שבה הצליחו הגרמנים להסתכן לעורפם - ולא רק בחשכה. כדי למנוע זאת ניסו ליצור קו של כוחות ברצף בניינים, ועדיין הגרמנים חדרו ללא קושי. במהלך 25 בדצמבר גילו הקנדים לראשונה שיש מנהרות המחברות בין מרתפיהם של בתים רבים בתוך אורטונה. לנוכח הגילוי הזה הם הקצו כוח שיסרוק את הבניינים שבהם שהו וגם את הבניינים שמאחוריהם כדי לחפש את המנהרות הללו ולחסום אותן באמצעות פיצוץ הפתחים שלהן. בינתיים הם המשיכו לספוג אבדות בעורף הבטוח לכאורה שמאחורי הפלוגות הקדמיות - הן בפשיטות לילות והן בירי צלפים באור יום.

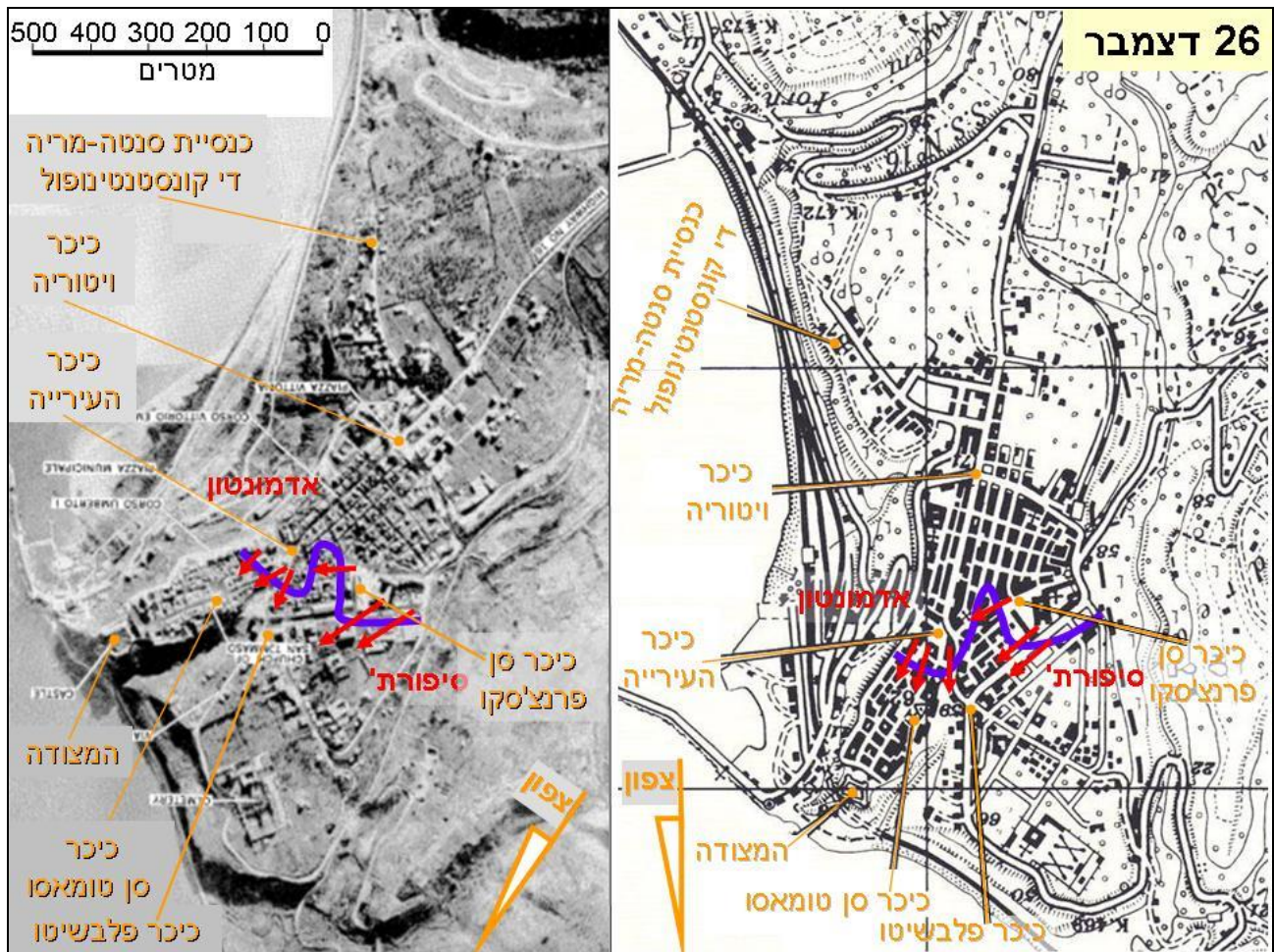

חיילים קנדים עוברים בסמטה צרה בין בתים חרבים במערב אֶרְטוֹנָה

לאחר שהשלים את כיבוש הבניינים סביב כיכר סן פֶרְנַנְדוֹ סְקוֹ שלח גדוד סִיפּוֹרְת' כוח אחד שיתקדם אל העורף של הגרמנים המגנים על כיכר העירייה ובולמים את גדוד אֶדְמוֹנְטוֹן. הכוח הזה לא הצליח להתקדם ליעדו. ואולם, למרות זאת, הצליחו סוף סוף במהלך היום לוחמי גדוד אֶדְמוֹנְטוֹן לכבוש את הבניינים שמצפון לכיכר העירייה ולהתקדם אט אט לעבר כיכר סן טוֹמָסוּ.

ביום הזה סבל גדוד סִיפּוֹרְת' באופן מיוחד מהסתננות גרמנים לעורפו. לרגל חג המולד החליט מפקד הגדוד לערוך סעודה חגיגית באחד הבניינים שבדרום העיירה. לשם כך ביצע סבב בין הפלוגות - בכל פעם נסוגה פלוגה אחת לסעודה. במהלך התנועות הללו לאחור וחזרה לפנים של כל פלוגה בתורה בשטח שהיה כביכול בטוח, נפגעו כמה חיילים מירי של חיילים גרמנים שהסתננו לעורף הגדוד.

26 בדצמבר 1943: הקרב על כיכר סן טומסו ומכיכר סן פרנצ'סקו לכיכר פֶּלְבֵּשִׁיטו

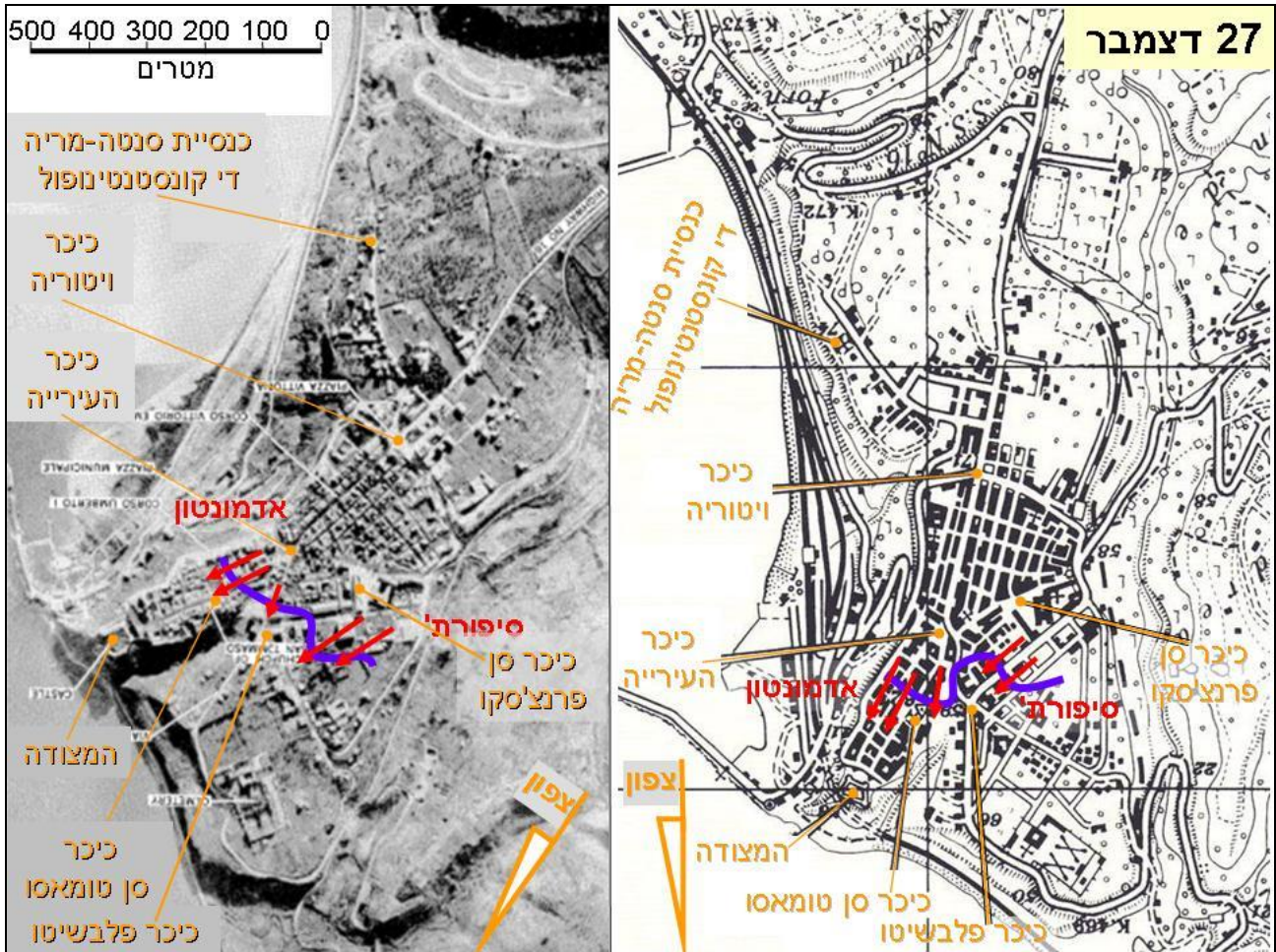
מפה 19 – לחימה ב-26 בדצמבר

במהלך 26 בדצמבר הצליח גדוד אֶדְמוֹנְטוֹן להתקדם עוד כמה עשרות מטרים ולהגיע עד פאתי כיכר סן טומסו, ואולם הניסיון הראשון לכבוש את הכיכר נכשל - הטנק הראשון שעלה על סוללת החורבות שחסמה את הכניסה לכיכר נפגע ממתען נפץ שהושלך עליו מבניין שמעל הסוללה. הטנק עלה באש, וחסם כל אפשרות להמשיך להתקדם על הכביש עצמו. גדוד סִיפּוֹרֵת' המשיך להתקדם בשני מאמצים - אחד לעבר כיכר העירייה, והשני לעבר כיכר פֶּלְבֵּשִׁיטו. המטרה של כיבוש כיכר פֶּלְבֵּשִׁיטו הייתה לחסום את היציאה הצפונית של אוֹרְטוֹנָה, וכך לנתק את הגרמנים שנמצאו בעיירה מהספקה ומתגבורות מצפון.

לאחר שביום הקודם נודע לקנדים על קיומן של המנהרות המחברות בין מרתפיהם של הבתים, שלחו את הפלסים לחפש אותן. בהדרגה, במהלך יומיים, איתרו הפלסים מנהרות רבות ופוצצו אותן. כתוצאה מכך, בליל 27/26 בדצמבר התרחשו הרבה פחות הסתננויות של הגרמנים לעורף הקנדי.

בינתיים, על הרכס העוקף את אֶרְטוֹנָה, לאחר שלושה ימי לחימה קשים, הצליחה חטיבת רגלים 1 הקנדית להדוף לאחור בהדרגה את הגרמנים שחסמו את דרכה. מפקד האוגדה הקנדית העביר דרכה את חטיבת רגלים 3, וזו נערכה לכבוש את הקטע האחרון של הדרך על-גבי שלוחה היורדת לעבר הכפר טוֹרָה מוֹקֵה שעל חוף הים הָאֶדְרִיָאָטִי ועל-ידי כך לנתק את הדרך מאֶרְטוֹנָה צפונה ולכתר את הכוחות הגרמניים שנמצאו באֶרְטוֹנָה.

27 בדצמבר 1943: הקרב מסן טומסו לעבר המצודה ולעבר כיכר פֶּלְבֵּשִׁיטו

מפה 21 - לחימה ב־27 בדצמבר

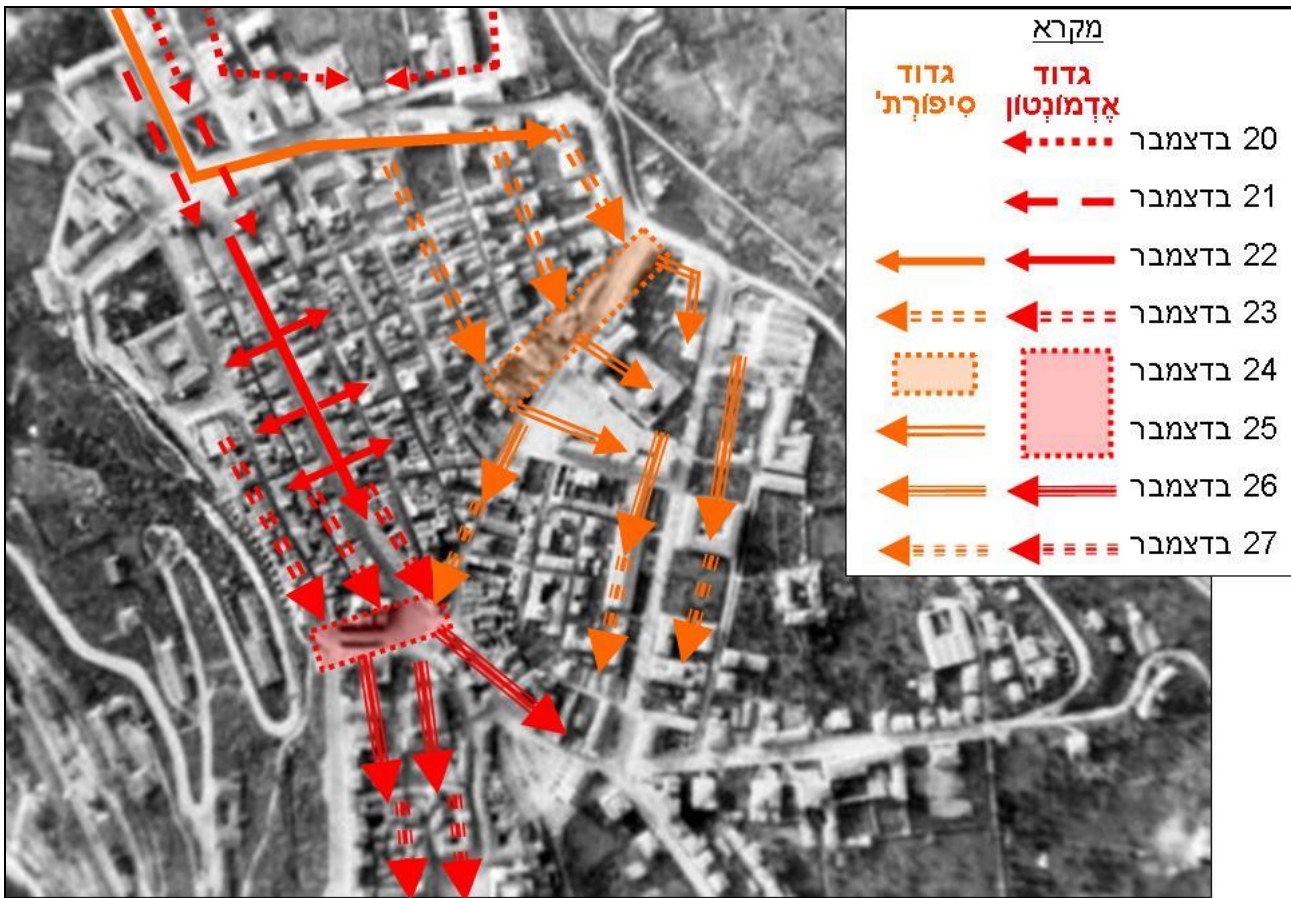
במהלך 27 בדצמבר הצליח גדוד אֶדְמוֹנְטוֹן לכבוש את כיכר סן טומסו, והחל להילחם דרך השכונה הצפונית של אורטונה לעבר המצודה שבקצה הצפוני. ההתקדמות הכוללת באותו היום - כ־100 מטרים.

גדוד סִיפּוֹרְת' המשיך להתקדם לעבר כיכר פֶּלְבֵּשִׁיטו ובדרך ספג מכה קשה - כוח שמנה כ־25 חיילים נכנס לבניין שפוצץ עליו וקבר את כולם תחתיו. האירוע פגע קשות ברוח הלחימה אבל לא עצר את הגדוד. זמן קצר לאחר מכן גילה סיור של הגדוד בניין שבו היו מרוכזים חיילים גרמנים ושאליו הובילה מנהרה מבית שכן. משום־מה הגרמנים לא הציבו שמירה על פתח המנהרה - ייתכן משום שלא היו מודעים לקיומה (אולי היו מגדוד התגבור שחייליו טרם הפנימו את מאפייני העיריה

ושהקנדים כבר יודעים על המנהרות) וייתכן שהיו כבר מותשים לחלוטין. לטענת הקנדים בעת פינוי הגופות אחרי הקרב מצאו בבניין זה כ-40 גרמנים הרוגים.

הקנדים אספו מטעני חבלה וטמנו אותם במרתף הבית שבו היו הגרמנים. לאחר מכן נסוגו והפעילו את מרחוק את המטען באמצעות פתיל רועם. הבית התפוצץ על הכוח הגרמני. בשעה 11:00 הורה מפקד האוגדה הגרמני למפקדי הגדודים שלו בתוך אוֹרְטוֹנָה שעליהם להמשיך להילחם עד רדת החשכה, ואז לנתק מגע ולסגת צפונה לפני שהקנדים יצליחו להשלים את כיתור העיירה. הנסיגה של הגרמנים החלה בסביבות 21:00, והושלמה במהלך הלילה בלי שהקנדים הבחינו בה.

28 בדצמבר 1943: טיהור לאחר נסיגת הגרמנים

מפה 22 - סיכום כל המהלכים לפי ימים

בבוקר התכוננו הקנדים להמשך הלחימה. התקדמותם האטית לא נתקלה בהתנגדות, ובהדרגה הם הבינו שהגרמנים נסוגו. הם המשיכו לעבור בית-בית כדי לוודא באופן מסודר שהאזור מטוהר. במקביל הגבירה הארטילריה הגרמנית את הפגזת העיירה כדי להסתיר את נסיגת הצנחנים דרך השטח הפתוח שמצפון לה, ולראשונה תקפו אותה גם כמה מטוסים גרמניים.

האזרחים באֶרְטוֹנָה

לפני הקרב מנתה האוכלוסייה האיטלקית באֶרְטוֹנָה כ־10,000 נפשות - חלקן פליטים שברחו מהקרבות בדרום איטליה. כאשר הגרמנים החלו לבצר ולמלכד את העיירה לקראת הקרב הם הציעו לאוכלוסייה האזרחית לעזוב אותה, אבל לא כפו את העזיבה. לפני הקרב ובמהלכו, כאשר רצו למלכד בניין מסוים או לפוצץ אותו, הגרמנים סרקו אותו והורו לאזרחים לצאת ממנו. כמה אלפי תושבים אכן יצאו צפונה לכפרים שעל ההרים, ואולם אלפים נשארו בעיירה. לא נעשה כל רישום, ולא ידוע כמה אזרחים נשארו וכמה עזבו.

שני הצבאות היריבים התעלמו מנוכחותם של האזרחים בשיקוליהם הקרביים והמנהלתיים (הספקת מזון ומים). החיילים של שני הצדדים נתקלו באזרחים בעת הלחימה, ונאלצו להתמודד עם נוכחותם. ביוזמתם הפרטית הם נהגו לתת להם מזון, מים וטיפול רפואי. לפעמים היו אלה האזרחים שחילקו מזון ושתייה לחיילים. כך, למשל, תיאר קצין קנדי מקרה שבו קשישה הציעה לו לרדת למרתף ולשתות תה כאשר מחלקתו סיימה לכבוש בניין מסוים. הוא ירד אֶתָה, שתה תה, ואז חזר לקרב. אירוע אחר תואר על־ידי עיתונאי בריטי שליווה את הקנדים בקרב: "בחדר אפלולי אחד שהו חמישה או שישה חיילים קנדים, ואֶתָם כמה קשישות וילדים רבים. הילדים טיפסו על החיילים הקנדים וחיבקו אותם בעווית של פחד בכל פעם שירה אחד מהתותחים נגד טנקים שלנו, שעמד ברחוב תחתינו. [...] תוך דקות ספורות לכל אחד מאתנו היה ילד מבוהל ומתפתל בידיים"⁹.

⁹ מצוטט אצל: T. Copp, "The Battle For Ortona: Army, Part 18", **Legion Magazine**, November 1, 1997 - <https://legionmagazine.com/en/1997/11/the-battle-for-ortona/>

האבדות

כמו פרטים רבים אחרים על הקרב, הנתונים לגבי מספר הנפגעים בקרב בעיירה אֶרְטוֹנָה לא ברורים ומקורות שונים סותרים זה את זה, לכן יש להתייחס למספרים שלהלן כאומדן גס בלבד.

הקנדים

כ־3,000 קנדים השתתפו בקרב, מחציתם בתוך העיירה ומחציתם במאמץ העוקף. כ־650 לוחמים נפגעו - כשליש מהם נהרגו. כמה עשרות עד כ־100 נוספים פונו כנפגעי הלם קרב. לקנדים הושמדו שלושה טנקים וכמה טנקים נוספים ניזוקו. כמחצית מן הנפגעים (כ־120 הרוגים, כ־200 פצועים ורוב נפגעי הלם הקרב) היו מחטיבה 2 (כולל טנקיסטים שהוכפפו לחטיבה) ונפגעו בתוך העיירה. היתר היו מחטיבות 1 ו־3 וכוחות שצוותו להן במאמץ העוקף.

הגרמנים

על־פי דו"ח של אוגדת הצנחנים הגרמנית שהוגש בראשית ינואר 1944, איבדה האוגדה בקרבות במהלך דצמבר 1943 432 חיילים – 68 הרוגים, 159 פצועים ו-205 נעדרים.¹⁰ עקב קשיי מעקב ומספרם הגדול של הנעדרים בעת כתיבת הדיווח לא ניתן לדעת כמה מהם נהרגו, כמה נשבו (בכל מקרה מספר השבויים היה קטן מאוד) וכמה אבדו ליחידותיהם במהלך הלחימה והצטרפו ליחידות אחרות או חזרו ליחידותיהם לאחר כתיבת הדו"ח.

הלחימה של אוגדת הצנחנים הגרמנית החלה ב־13 בדצמבר (כשבוע לפני תחילה הלחימה בתוך אֶרְטוֹנָה) - כאשר כמה מיחידותיה נשלחו לתגבר את האוגדה הגרמנית השחוקה שהחזיקה את מערך ההגנה מדרום לעיירה.

הקנדים אספו כ־100 גופות של גרמנים בתוך אֶרְטוֹנָה (מהם 40 בבניין אחד שפוצצו על יושביו). בשל הנסיבות של הלחימה, הרוב המוחלט של גופות הגרמנים בעיירה נותרו בידי הקנדים, שכן אלה נהרגו כאשר הקנדים כבשו בניין מסוים או כאשר בניין קרס עליהם עקב אש התותחים הקנדיים, ולא היה לחבריהם זמן לפנות את ההריסות כדי לאסוף את הגופות. לכן, יש להניח שרוב

¹⁰ הדוח מצוטט אצל: M. Zuehlke, *Ortona: Canada's Epic World War II Battle*, Douglas MacIntyre, 2013, p. 366. מסקנותיו בנוגע לנתונים שונות משלי, אבל כנראה נובעות מהרצון להאדיר את הישגי הקנדים.

ההרוגים הללו רשומים כנעדרים. לפיכך, ומעיון בתיאורי כל הקרבות בהם השתתפו הצנחנים הגרמנים מ־13 עד 31 בדצמבר 1943, אפשר להעריך שמספר הנפגעים של הגרמנים באוֹרְטוֹנָה, כולל פצועים (רק בודדים נכנעו ונשבו), היה לא יותר מ־300, וסביר שהרבה פחות מכך, ורוב שאר הנפגעים נגרמו בקרב על הנתיב העוקף בהרים.

אזרחים איטלקים

בקרב נהרגו כ־1,300 אזרחים איטלקים. מספר הפצועים לא ידוע - יש להניח שמספרם היה דומה, אם לא יותר, למספר ההרוגים.

ניתוח ולקחים

הקרב בתוך השטח הבנוי הסתיים בכיבוש העיירה אֶרְטוֹנָה על-ידי התוקף. עם זאת, יש לציין שהמשימה של הגרמנים המגנים לא הייתה למנוע את כיבוש אֶרְטוֹנָה בכל מחיר, אלא רק **לעכב** את התקדמות הקנדים צפונה על כביש החוף. השיטה שבה בחר המפקד הגרמני הייתה לנהל קרב הגנה, ולא להסתפק בקרב השהיה, שכן הוא הניח שבדרך הזאת הוא יעכב את הקנדים זמן רב יותר. הודות לניצול נכון של השטח, הצליח גדוד גרמני אחד לעכב אוגדה קנדית במשך חמישה ימים, ואז, עקב הצטברות אבדותיו, הכניס מפקד האוגדה הגרמני גדוד נוסף לקרב, שעכב את הקנדים במשך יומיים נוספים. אחד ההישגים המבוקשים בקרב השהיה הוא צמצום הנפגעים של המשימה. במקרה הזה החליט מפקד האוגדה הגרמני שהמחיר של אובדן גדוד, ולנוכח החלטתו לתגבר את הגדוד הזה, כנראה שאף יותר, כדאי בתמורה לזמן שמרוויחות אוגדתו ויתר עוצבות הצבא הגרמני כדי להשלים את נסיגתו והיערכותו בקו הגנה חדש על הגדה הצפונית של נהר אֶרְטוֹנָה־פֶּסְקֶרָה – כ־35-40 קילומטרים צפונית לאֶרְטוֹנָה.

שיטת ההגנה של הגרמנים הייתה:

- א. **הגנה סדורה.** בוצע נוהל קרב מלא, והוכנו ביצורים ומכשולים רבים לפני הגעת הקנדים. תוך כדי הקרב המשיכו לבנות ולייצר ביצורים ומכשולים נוספים.
- ב. **הגנה גמישה.** הגרמנים לא התעקשו על החזקת שטח, אבל התעקשו על גביית מחיר תמורת כל בניין שעליו ויתרו.
- ג. **שילוב של נייחות וניידות:** השיטה התבססה על עמדות נייחות, אבל העבירה כוחות ביניהן כדי לתגבר גזרות מותקפות.
- ד. **שילוב מרכיבים תוקפניים בהגנה שבעיקרה הייתה סבילה.** במהלך שעות היום הגרמנים רק הגנו על בניינים מותקפים, ולא נקטו כל פעולה התקפית. לעומת זאת, בשעות החשכה יזמו מגוון רב של פשיטות נגד - לא התקפות נגד, שכן לא ניסו לכבוש חזרה בניינים, אלא רק לגרום אבדות ולסגת. רק כאשר מצאו בניין שהקנדים לא הגנו עליו, השתלטו עליו שוב. בנוסף החדירו חוליות של צלפים לעורף הקנדי כדי להציק להם ולגרום להם תחושה של אי ביטחון בשטח שאותו החשיבו הקנדים לשטח מטוהר.

לכאורה, ההגנה הגרמנית נכשלה - אוֹרְטוֹנָה נכבשה, והכביש הראשי שעבר דרכה נפתח לתנועה של כוחות בעלות הברית, ואולם, זאת רק לאחר 8.5 ימים של לחימה עצימה שבמהלכם הצליחו התוקפים להתקדם במצטבר פחות מ־1,000 מטרים. למעשה, אלמלא הצלחת מהלך עקיפת העיירה, שהחל רק ביום הרביעי של הקרב, הלחימה בתוכה הייתה נמשכת כנראה כמה ימים נוספים. השבוע הזה העניק למפקד הזירה הגרמני את הזמן הדרוש להשלמת הנסיגה של יתר כוחותיו ולהיערכותם מחדש להגנה בקו החדש.

הלקח שאפשר ללמוד מאופן ניהול הקרב על־ידי הגרמנים הוא, שבניגוד לדעה המקובלת, **אין קשר מחייב בין הישג מבצעי מסוים (המשימה) ובין צורת קרב מסוימת (השיטה).**

מנגד, המשימה של הקנדים הייתה לרדוף אחר הכוחות הגרמניים הנסוגים על-מנת לעכב אותם ולמנוע מהם היערכות מלאה בקו ההגנה החדש – מפקדי בעלות הברית לא השלו את עצמם שיצליחו ללכוד את הגרמנים הנסוגים ולהשמיד אותם. כמו-כן, חשוב היה להשתלט בהקדם על הנמל של אוֹרְטוֹנָה ועל הכביש הראשי שהיו חיוניים להובלת הספקה לכוחות בעלות הברית המתקדמים צפונה.

על סמך הניסיון של הקרבות הקודמים בשטחים הבנויים באיטליה, הקנדים ציפו שלא תהיה התנגדות של ממש בתוך העיירה עצמה, ולכן מפקד האוגדה הקנדית ומפקד חטיבה 2 הקנדית, שהובילה את האוגדה, נקטו שיטה של קרב התקדמות, והטילו על גדוד אֶדְמוֹנְטוֹן לפעול כמשמר קדמי. כאשר התברר שהגרמנים מתעקשים להגן על העיירה ושההתנגדות קשה, שינה מפקד האוגדה את המשימה של חטיבה 2 לכיבוש העיירה, והחטיבה עברה מקרב התקדמות לקרב התקפה. בזאת הוא ויתר למעשה על רדיפת הכוחות הגרמניים הנסוגים, והעניק להם את הזמן שהם רצו להיערכות מחדש. בשל מאפייני השטח באוֹרְטוֹנָה ובסביבתה ואופן היערכות הגרמנים כדי לנצל את המאפיינים האלה, נוהלה ההתקפה של חטיבה 2 כתמרון חזיתי לכל רוחב העיירה. אמנם מאמץ ההתקפה על הכביש הראשי הוגדר כמאמץ העיקרי, אבל עוצמת הכוח שהוקצתה לו לא הייתה באמת חזקה יותר מאשר העוצמה שהוקצתה למאמץ המשני, כך שהיותו מאמץ-עיקרי לא בא לידי ביטוי.

רק ביום הרביעי של הקרב הבין מפקד האוגדה הקנדית שכדאי ליזום מאמץ חדש כדי לעקוף את העיירה דרך הגבעות מצפון-מערב לה והטיל לשם כך חטיבה אחרת. לא ברור מדוע נדרש לו זמן רב כל־כך כדי להגיע למסקנה הזאת ולפעול בהתאם. עוד פחות ברור מדוע מרגע

שיזם את המהלך העוקף, לא הורה לחטיבה 2 לעצור את התקפתה החזיתית ולהמתין להשלמת המהלך העוקף - זאת אף שהוא היה יכול להעריך שהצלחת המאמץ העוקף תגרום לגרמנים לסגת מן העיירה גם ללא המשך הלחימה של חטיבה 2, ושגם אם הגרמנים לא יסיגו את הגדוד הערוך בתוכה, יהיה הרבה יותר קל להכניעו לאחר שיכותר וכך יפחית את מספר הנפגעים הקנדים. בסופו של דבר, הקרב הוכרע לטובת הקנדים עקב שני גורמים:

- השחיקה המצטברת של כוח המגן הגרמני עקב תוקפנות בלתי פוסקת של הקנדים ועדיפותם בעוצמת הכוח הלוחם.
- הצלחת המהלך העוקף.

בחוכמה שלאחר מעשה ברור למדי שאילו הקנדים היו נמנעים מלהיכנס לתוך העיירה, או לכל היותר היו מסתפקים בפעילות המכוונת לרתק את הכוחות הגרמניים שבתוכה ואת תשומת הלב של מפקדיהם למתרחש בעיירה, ובמקום זאת היו יוזמים את המהלך העוקף כבר ביום הראשון של הקרב, הם היו מצליחים לכבוש את אֶרְטוֹנָה מהר יותר ועם פחות נפגעים ומצמצמים באופן משמעותי את הזמן שיכלו הגרמנים להשקיע בהיערכותם להגנה בקו החדש. אין זה אומר שהגרמנים המכותרים היו נכנעים ללא-קרב – בהרבה מקרים כוחות גרמנים מכותרים המשיכו להלחם במשך זמן רב כל עוד היו להם נשק ותחמושת. אולם, ללא יכולת לחדש את מלאי התחמושת, לתגבר בחיילים נוספים וכשהם עומדים בפני התקפה מתכנסת מכמה כוונים, הבסת הגרמנים בעיירה היתה קלה יותר.

הלקח המרכזי שאפשר להפיק מאופן ניהול הקרב על-ידי המפקדים הקנדים הוא הצורך בערנות ביחס לשינויי מצב המחייבים עיון חוזר בהגדרת ההישג המבצעי (המשימה) וצורת הקרב המיושמת להשגתו (השיטה) והקשר בין שניהם לבין מטרת הקרב (כאמור, דבקות במשימה צריכה להיות לאור המטרה). הקנדים דבקו תחילה בשיטה וכשהבינו, באיחור, שהשיטה כבר אינה מתאימה, המשיכו לדבוק במשימה בלי שזו תשרת את המטרה. למעשה, החלטות מפקד האוגדה הקנדי העניקו לגרמנים מראש את ההישג המבצעי שרצו - עיכוב הקנדים, ללא כל קשר לעוצמה של התנגדות הגרמנים בתוך אֶרְטוֹנָה.

הערות והארות על לחימת המגן

אין בידי מסמכי לקחים או תיאורים וניתוחים של הגרמנים את הקרב, ולכן קשה לדעת מה הם למדו תוך כדי הקרב ואחריו. לפיכך, כל ההארות וההערות שלהלן הן הערכות שלי על סמך ניתוח שיטות הפעולה שנקטו הגרמנים ושינויים שערכו בהן תוך כדי הקרב וגם האופן שבו השפיעו שיטות הפעולה של הגרמנים על הקנדים.

מהלכי המגן שהצליחו במיוחד, כלומר, הקשו במיוחד על התוקף, היו:

א. מספרם הרב של המוקשים, המלכודים והמטענים וכן חסימת הרחובות בעיי חורבות של בניינים הרוסים. מובן שמכשולים שנשלטו באש היו יעילים יותר, אבל גם המוקשים והמלכודים שלא נשלטו באש על-ידי כוחות המגן גבו אבדות, ולכן חייבו התייחסות זהירה שעיכבה את התנופה של הכוחות התוקפים.¹¹

ב. הכנה מראש של כמה קווי ביצורים ושטחי השמדה אפשרה נסיגה מדורגת של הכוחות הגרמניים בלי לאבד שליטה על קצב הלחימה. שיטת הפעולה הזאת מימשה את מרכיב העומק בעקרון העומק והעתודה.

ג. הפעולות ההתקפיות של המגן. מכיוון שלא התכוונו להחזיק בעיירה, הגרמנים לא הטילו התקפות נגד גדולות במטרה לכבוש חזרה שטחים שנכבשו על-ידי קנדים. עם זאת, הגנתם לא הייתה סבילה לחלוטין - הם ניצלו כל הזדמנות להסתכן חזרה לבניינים שכבשו הקנדים ולא הקצו כוח שיחזיק בהם. על-ידי כך הגרמנים אילצו את הקנדים לעצור את התקדמותם ולחזור לכבוש שוב את הבניינים האלה. כמו כן ערכו הגרמנים פשיטות ממוקדות על בניינים נבחרים שבהם שהו כוחות קטנים של הקנדים כדי לגרום לנפגעים, והסתננו לעורף הכוחות של הקנדים כדי לפגוע בחיילים שהאמינו שהם נמצאים במקום בטוח ולא הקפידו על תנועה זהירה. הפעולות הקטנות האלה בעורף הקנדי בלבול מאוד את המפקדים ואת החיילים הקנדים. אלה איבדו את הביטחון בהמשך ההתקדמות, ונאלצו להשקיע חלק ניכר מכוחם ומזמנם בטיהור חוזר של שטחים שלכאורה כבר טיהרו קודם, להקצות כוחות לשמירה על העורף שבאו על חשבון עוצמת הכוחות המוקצים להמשך ההתקפה ולפזר את

¹¹ מגוון המלכודים היה גדול מאוד. צורת המלכוד הנפוצה ביותר הייתה שימוש בתלי הפעלה ממעידים במסדרונות אפלים או מאחורי דלתות. בנוסף נעשה שימוש במגוון חפצים לכאורה תמימים שמולכדו, למשל, ידיות הדחה של אסלות בחדרי שירותים ואריזות של מוצרי מזון. רוב המלכודים כללו מטעני נפץ תקינים או רימוני יד שנצרתם הוסרה וכל תזוזה של החפץ שהסתיר אותם שחררה את ידית הייזום.

כוחותיהם לרוחב החזית כדי לנסות ליצור קו חזית רציף שיסכל את הסתננות הגרמנים לעורפם. גם הפיזור הזה בא על חשבון עוצמת הכוחות בצירי המאמצים ההתקפיים והאט את ההתקדמות. דרך הפעולה הזאת ממחישה כיצד אפשר לממש את עקרונות היוזמה, ההתקפיות והתחבולה גם בקרבות הגנה.

נקודת תורפה חשובה של המגנים הייתה היעדר נשק יעיל נגד טנקים. בידי הגרמנים היו רק כמה תותחים נגררים כבדים ומסורבלים שאותם התקשו להניע ממקום למקום. בדרך־כלל, מרגע שתותח כזה הוצב בעמדה וירה, כבר לא היה אפשר לחלץ אותו משם לפני שהושמד. התוקף ניצל את נקודת התורפה הזאת, והפעיל טנקים מטווח קרוב מאוד כדי לתגבר את עוצמת האש של הרגלים שלו (ראו להלן).

כמה נקודות נוספות שרצוי לשים אליהן לב:

א. החלטת מפקד הגדוד הגרמני לחלק את כוחו לשניים, ולקיים סבב בין שני החלקים האלה כדי לשמור על רעננות הלוחמים לאורך זמן. המחיר של ההחלטה הזאת היה נחיתות כמותית של הכוחות המגנים הנלחמים בכל רגע נתון. עם זאת, ההחלטה אפשרה לשמור על רצף לחימה של 24 שעות במשך כמה יממות. זאת לעומת הכוחות הקנדיים שתקפו רק בשעות היום, ובכל לילה עצרו לנוח, למלא מחדש תחמושת, מים ואוכל ולהתארגן מחדש. לפיכך, בעוד שבשעות היום התמקדו הגרמנים בלחימה הגנתית מול הכוחות הקנדיים שתקפו בעדיפות של עוצמה, בלילות יכלו הגרמנים ליזום מהלכים התקפיים עם כוחות רעננים. דרך הפעולה הזאת מימשה את העיקרון של רציפות והמשכיות על חשבון העיקרון של ריכוז מאמץ. במידת־מה, היא אפשרה גם את קיומה והפעלתה של עתודה למקרה שהקנדים יבקייעו במהירות את קו ההגנה הדליל בחזית.

ב. פיזור הכוחות המגנים לפעולה בחוליות אפשר להם לכסות את כל רוחב חזית הלחימה, כך שבשום שלב לא הצליחו התוקפים לנצל פֶּרצה במערך הגרמני כדי להסתנן לעורף המגן ולקפל את היערכותו מאחור. בכך מימשו הגרמנים את עקרון האבטחה שמנע מן הקנדים להפגיע אותם בהתקפה דרך פֶּרצה בהיערכות הגרמנית. בנוסף, מכיוון שלעתים קרובות הקנדים פוצצו בניינים שלמים על מגניהם באמצעות ירי פגזים על־ידי טנקים ותותחים - הימנעות מריכוז של לוחמים רבים בבניין אחד צמצמה את מספר הנפגעים בכל אירוע כזה. מנגד, הדבר אפשר לתוקף לכבוש בניינים בשל עדיפות כוח, שכן בדרך־כלל מחלקה קנדית

תקפה חוליה גרמנית. בדומה להחלטה של המפקד הגרמני להחזיק במנוחה כמחצית מן הכוח בכל עת – כך גם ההחלטה לפזר את הכוח לכל רוחב החזית פגעה במימוש עקרון ריכוז המאמץ. הפיצוי על כך ניתן באמצעות שימוש במכשולים ובביצורים רבים שהאטו את התקדמות הקנדים, ואפשרו למפקד הגרמני להגיב להישגים של הקנדים באמצעות הסטת כוחות כדי ליצור ריכוז מקומי במהירות רבה מזו שהקנדים יכלו לנצל הישגים אלה.

ג. המגן לא הסתפק בפריסת המכשולים הראשונית שלו - במשך כל הקרב פעלו חבלנים גרמנים להוסיף מוקשים, מטענים ומלכודים ולהחריב עוד בניינים כדי לתגבר את המכשולים המעכבים את הקנדים. מאמץ תגבור המכשול נעשה לפי הכיוונים שהעריך המפקד הגרמני את ריכוזי המאמצים ההתקפיים של הקנדים.

ד. למגנים לא הייתה יכולת משמעותית של אש כבדה. הם הסתייעו בכמה מרגמות בינוניות בפיקוד ישיר של הגדוד הערוך בתוך העיירה ובכמה תותחים של חטיבת האם או של האוגדה, אבל מספר פצצות המרגמה ופגזי התותחים שבידיהם היה מצומצם מאד לעומת הכמות שבידי הקנדים ולא היתה להם יכולת לכונן את האש הזאת באופן מדויק וקרוב לכוחות הרגליים שלהם כדי לסייע להם. לפיכך, הם הסתפקו בהפגזה כללית אקראית של העורף של התוקף ללא הכוונה או בקרה. במשך רוב הזמן עצימות האש היתה בהיקף של אש הטרדה. מדי פעם, כאשר תצפיתן גרמני הצליח להסתכן לעורף הקנדי, הוא כיוון אש מדויקת יותר על מטרות מסוימות: כלי רכב או קבוצות של חיילים קנדים חשופים ברחוב. האש הזאת גבתה מחיר מן הקנדים והצליחה לגרום לעיכובים בתנועתם, אבל לא הייתה לה יכולת לבלום כוח קנדי התוקף בית מסוים או לספק הכנה להתקפת נגד מרוכזת על יעד כלשהו.

ה. כדי לחמוק מאש ארטילרית של התוקף נמנעו המגנים מהתמקמות על גגות הבניינים. עם זאת, בכל מקום שיכלו, נערכו במקביל בכמה קומות שונות - מן המרתפים עד הקומה העליונה - כדי להנחית מכת אש בו־זמן מכמה זוויות גובה.

ו. ברוב המקרים הבניינים היו מעוזי התנגדות, ואילו הרחובות והכיכרות היו שטחי ההשמדה. שטחי ההשמדה הללו ברחובות ובכיכרות נשלטו לא רק מבניין בודד וחזיתי, אלא מכמה בניינים, כולל כאלה שהיו ממוקמים באגפי שטח ההשמדה, שהירי מהם נעשה בזווית חדה שביסטה את שטח ההשמדה מהאגף. על אף האמור לעיל, היו בניינים שנקבעו כשטחי

השמדה. הם מולכדו והוטמנו בהם מטעני נפץ גדולים שהיו מחוברים בחוט טלפון לעמדות תצפית בבניינים סמוכים כדי שאפשר יהיה לפוצץ אותם כאשר ייכנסו לתוכם הקנדים.

הערות והארות על לחימת התוקף

הקנדים נכנסו לקרב ללא הכשרה ייעודית וללא ניסיון של ממש בלחימה בשטחים בנויים, ולכן יש לציין לחיוב את המהירות שבה הפיקו לקחים, הפיצו אותם ויישמו אותם. לקנדים נדרש יום שלם כדי להבקיע את מערך ההגנה הגרמני בפאה הדרומית של העיירה - הם התקדמו 200-300 מטרים בלבד. מרגע שחדרו לתוך העיירה נדרשו לקנדים שבע יממות וחצי כדי להתקדם כ-750 מטרים, ובסופו של דבר החליטו הגרמנים לסגת כאשר המאמץ העוקף איים לכתר אותם. יש להזכיר שוב שהקנדים לא ציפו להתנגדות של ממש בעיירה - הם ציפו לכל היותר לקרב השהיה חלש, ולכן לא נערכו מראש להתקפה סדורה ולא תכננו סיוע של אש ארטילרית.

לאחר שחדרו לתוך העיירה הסתפקו הקנדים בהתקפה בגזרה צרה - לאורך הכביש הראשי בלבד - אבל עוצמת הכוח התוקף לא הספיקה כדי להבקיע דרך הכוחות הגרמניים הערוכים מולו. והגרמנים תקפו את אגפיו. לפיכך נאלצו הקנדים להכניס כוחות נוספים לעיירה ולתקוף במקביל לכל רוחבה, כדי להגביר את עדיפותם הכמותית ביחס לכוח הגרמני המגן ולשחרר את המאמץ העיקרי מפגיעות חוזרות ונשנות באגפיו.

ההתקפה של הקנדים התנהלה על בסיס של ריכוז עוצמה עדיפה בכל הסתערות, ולמעט תחבולות קטנות ומקומיות (שיוזכרו להלן) לא ננקטה תחבולנות חטיבתית או גדודית כוללת. ככלל, נראה שלדרגים הבכירים המימוש של עקרון הפשטות היה חשוב יותר מאשר מימוש עקרון התחבולה.

יתר על כן, הקנדים העדיפו להילחם רק בשעות האור, ובכל לילה עצרו לנוח, לארגן מחדש את יחידותיהם ולתספק אותן. כלומר, הם ויתרו על מימוש מרכיב הרציפות בעקרון הרציפות וההמשכיות. היו לכך שתי סיבות:

הראשונה - כדי לרכז עדיפות עוצמה בכל התקפה הם לא החזיקו בעתודות, ולכן כל הכוח הלוחם מוצה במהלך הלחימה, והלוחמים והיחידות נזקקו לזמן כדי להתאושש.

הסיבה השנייה - הלחימה בלילה נתפסה כמסובכת יותר לניהול, ולכן המפקדים הקנדים, שהתקשו לשלוט בלחימה גם ביום, העדיפו שלא להסתכן (מימוש עקרון הפשטות).

כל אחד מן הגדודים התוקפים תקף עם שלוש פלוגות במקביל ללא עתודה.¹²

כדי להימנע מחשיפת אגפי פלוגותיו התוקפות, כל גדוד הקפיד לתאם את קצב ההתקדמות בין פלוגותיו כדי לשמר חזית רציפה ואחידה. כתוצאה מכך, נשמר עקרון האבטחה, אבל קצב ההתקדמות הכללי של כל גדוד נקבע על-ידי הפלוגה האטית ביותר. במאמץ העיקרי הוקצה לכל פלוגה טור בניינים אחד. הפלוגה כבשה את הבניינים בטור שלה בזה אחר זה. במאמץ המשני הוקצה רחוב אחד לכל פלוגה; זו הייתה אחראית בזמן לשני טורי בניינים - אחד בכל צד של הרחוב.

למרות המאמץ לשמר חזית רציפה באופן כללי נוהלו ההתקפות הפלוגתיות בכל גדוד בדירוג מתואם על-ידי מפקד הגדוד - זאת כדי לנסות לבלבל את הגרמנים בנוגע לבניין היעד הבא. כלומר, בכל רגע נתון בכל גזרה גדודית תקפה רק פלוגה אחת (למעשה, כפי שיוסבר בהמשך, רק מחלקה אחת). נוסף על כך שאולי הטעתה את הגרמנים, השיטה הזאת אפשרה גם לרכז את עוצמת האש המסייעת, טנקים וארטילריה עבור אותה התקפה, ובכך מימשה את העקרונות ריכוז המאמץ ומיצוי הכוח. ואולם, מנגד, היא העניקה לגרמנים זמן לאתר בכל פעם את המאמץ הנוכחי, ולנסות לשנות את היערכותם בהתאם.

ההתקפה של כל פלוגה התנהלה בדירוג מחלקות - לכל מחלקה הוקצה בניין אחד לכיבוש; שתי המחלקות האחרות המתינו לה בניין או שניים מאחור. לפני כל התקפה מחלקתית על הבניין הבא ערכו מפקד הפלוגה ומפקד המחלקה נוהל קרב ייעודי לאותו בניין. לאחר שהבניין נכבש הובא אליו מפקד המחלקה שהיה אמור לתקוף ממנו לבניין הבא. מפקד הפלוגה ומפקד המחלקה ערכו נוהל קרב ייעודי לבניין הבא, וחוזר חלילה. ביום לחימה אחד כבשה מחלקה אחת לכל היותר שלושה בניינים. לאחר כיבוש כל בניין נחה המחלקה והתאוששה בשעה שהמחלקות האחרות תקפו, ואז נשלחה לכבוש את הבניין הבא. ברוב הימים מספר הבניינים שנכבשו היה מועט יותר, והיו ימים שבהם הפלוגות לא הצליחו לכבוש אפילו בניין אחד. הצורך לעצור כדי לבצע נוהל קרב ייעודי לכל בניין פגע במימוש מרכיב הרציפות בהתקפה בעיקרון של הרציפות וההמשכיות, הגם שמומש מרכיב ההמשכיות.

¹² אמנם לפי התקן, גדוד רגלים קנדי כלל ארבע פלוגות רגלים ועוד פלוגת נשק מסייע, אבל לנוכח האבדות הרבות, כדי שיוכלו לשמר את המסגרות הפלוגתיות בגודל סביר, נאלצו הקנדים לבטל פלוגה אחת בכל גדוד ולפזר את אנשיה בין הפלוגות הנתרות.

מפקד הפלוגה לא הסתער עם המחלקה התוקפת, אלא צפה בהתקפתה מן הבניין הקודם שנכבש. הוא התקדם לתוך הבניין הבא רק לאחר שהסתיים בו הקרב. ככלל, כל התקפה מחלקתית בוצעה בשילוב כוחות של מחלקת הרגלים עם חוליות פלסים, טנקים וארטילריה. ברחובות שלא התאפשרה כניסה של טנקים גרו החיילים פנימה בידיהם תותחים קטנים נגד טנקים. ברחובות מסוימים נאלצו להסתפק במטולי פצצות אישיים (מטול פצצות נגד טנקים מסוג PIAT¹³). כל הסתערות על בניין החלה בירי פגזים על־ידי הטנקים או התותחים נגד טנקים או פצצות PIAT לעבר הבניין ולעבר בניינים שמהם אפשר היה לירות לעברו וברי פצצות עשן ממרגמות סביב הבניין ודרכי הגישה אליו. לאחר מכן בחנו הפלסים את השטח בין הבניינים כדי לפנות מוקשים ומטענים, פרצו דלתות ומלכודים ואז הסתערו הרגלים לתוך הבניין כדי לכבוש אותו בקרב מגע, שכלל הטלת כמה רימונים לכל חדר והסתערות לתוכו לקרב פנים־אל־פנים.

חייל קנדי עם מטול פצצה נגד טנקים מסוג PIAT

כאשר בניינים סמוכים נגעו זה בזה למדו הקנדים לעבור דרך הקירות באמצעות מטעני נפץ שפרצו חורים. כאשר הבניינים היו קרובים מספיק, אבל לא נגעו זה בזה, הם בנו מעין גשרים מאולתרים שאפשרו מעבר מחלון לחלון או מגג לגג. הקנדים למדו שבכל מקרה שהדבר אפשרי, עדיף לחדור לבניין מן הגג או מהקומה העליונה ולכבוש אותו מלמעלה למטה ולא מלמטה למעלה.

¹³ התחמושת של ה־PIAT (Projector Infantry Anti-Tank) לא הייתה רקטה, אלא פצצה דומה לפצצת מרגמה שהועפה למטרה באמצעות שילוב של קפיץ חזק ותחמיש הודף.

לקח חשוב היה שיש צורך להבטיח טיהור של כל בניין ובניין. הדבר חייב תכנון פרטני של כל מפקד גדוד כדי לוודא שלא דילגו על אף בניין בגזרתו. התוצאה הייתה התקדמות אטית מאוד אבל בטוחה יותר (מימוש עקרון האבטחה). יש להדגיש שלקנדים לא היו הגבלות של זמן להשלמת הקרב.

הקנדים למדו שכאשר הם נדרשים לחצות רחוב תחילה יש להציף את הרחוב במסכי עשן מכל סוגי האמצעים הקיימים. במהלך 7.5 ימי-הקרב על העיירה ירה אחד הגדודים הקנדיים כ- 2,000 פצצות-עשן ממרגמות 52 מילימטרים (המקור אינו מפרט איזה מהם).¹⁴

כמו כן, הם למדו שבכל בניין שכבשו צריך להציב כוח שיחזיק בו כדי למנוע הסתננות חזרה של הגרמנים לתוכו. הכוחות האלה באו על חשבון הכוחות שהוקצו להמשך ההתקפה, ולכן בפועל, עקב היעדר מספיק כוחות, לא יכלו לממש את הלקח.

דבר נוסף שהם למדו היה, שיש לסרוק ביסודיות כל בניין שאליו נכנסו כדי לאתר מלכודות ומנהרות ולנטרל אותן.

הקנדים התקשו לסייע לכוחות התוקפים בירי בכינון עקיף בשל הסמיכות של הכוחות היריבים ובשל הדיוק הנמוך של ירי בשיטה הזאת. לפיכך, תותחי השדה וממרגמות בינוניות שימשו בעיקר כדי לבודד גזרה באמצעות הפגזה מעבר לתחום ההסתערות או באמצעות הפגזות הטרדה על העורף הגרמני שמטרתן הייתה להקשות על המגנים לתגבר ולתספק את כוחותיהם הקדמיים. ירי תלול מסלול גרם למגן להתרחק מגגות ומקומות עליונות, ואפשר מעבר בטוח יחסית מבניין לבניין דרך הקומות העליונות.

הקנדים התקשו לספק באופן שוטף תחמושת, חלקי חילוף לנשק שהתקלקל, מזון ומים לכוחות הקדמיים – זאת משום שצלפים גרמנים הסתננו למרחב העורפי של הגדודים ובשל הפגזות של מרגמות גרמניות על המרחב הזה. כך, לדוגמה, ניסיון להעניק לחיילים ארוחת חג מולד חגיגית בעורף של אחד הגדודים עלה בנפגעים רבים מצלפים גרמנים בזמן שהחיילים נעו אחורה וחזרו לקו הקדמי בסבבים.

¹⁴ ראו:

Anon., "The British Discuss Combat in Towns", *Intelligence Bulletin Vol 2, No 12*, August 1944, p 75. <https://ia800308.us.archive.org/7/items/1944-08IntelligenceBulletinVol02No12/1944-08IntelligenceBulletinVol02No12.pdf>.

בלחימה בתוך הבתים הנשק העיקרי היה רימוני יד - כמה רימונים הוטלו לתוך כל חדר לפני שנכנסו לתוכו. בכל מעבר קומה הוטלו קודם כמה רימוני יד דרך גרם המדרגות. אחת הסיבות שהעדיפו לתקוף מן הקומה העליונה לתחתונה הייתה להקל על הטלת הרימונים. לעתים פרצו חורים ברצפות כדי להטיל דרכם רימוני יד לחדרים שמתחת.

סיוע טנקים:

הטנק הראשון התקדם ברעש לאורך הרחוב. [...] מטווח 25-30 מטרים פוצץ את קיר בית־הספר באמצעות תותח ה־75 מילימטרים שלו. [שני טנקים נוספים הצטרפו אליו בירי תותחים ומקלעים לתוך בית־הספר] [...] ירי התותחים ונפילת הקירות יצרו ענני אבק סמיכים עד שלא נזקקנו להפעלת פגזי עשן. [...] כיתת הרגלים הראשונה זינקה לכביש וחצתה אותו בריצה מהירה. החיילים התאמצו לעלות על חורבות הקיר שרוסק לקרקע ונכנסו לתוך בית־הספר.¹⁵

הטנקים לא יכלו לסייע בכל מקום משום שרוב הרחובות היו צרים מדי לכניסת טנקים. גם ברחובות שהיו רחבים מספיק נדרש מאמץ רב לפינויים לפני כניסת הטנקים בשל מספרם הרב של המוקשים, המטענים נגד טנקים ועיי החורבות שהערימו הגרמנים לרוחבם.

התמודדות עם צלפים ועמדות המקלעים של המגן:

עד מהרה למדו הקנדים שכל חציית כביש מחייבת ליצור תחילה ענני עשן סמיכים כדי להסתיר את החיילים החשופים מצלפים, ממקלענים או מסתם רובאים גרמנים. ואולם, בכך לא די, שכן עדיף היה לפגוע בכוח הגרמני מאשר רק להסתתר מפניו. לפיכך, לפני שחצו רחוב, הקצו הרגלים תצפיתנים שיאתרו מהיכן יורים לעברם, ועשו פעולות שונות כדי לגרור ירי תוך מזעור הסכנה להיפגעות (תנועה מהירה בדילוגים, שימוש בהטעיות שונות וכדומה). לאחר שתצפיתן איתר עמדה שממנה ירו הגרמנים קידמו הקנדים טנקים או תותחים נגד טנקים נגררים לטווח של עשרות מטרים מן העמדה של הגרמנים, ואלה ירו לתוכה בכיוון ישיר כמה עשרות פגזים - שילוב של פגזים חודרי שריון ופגזים נפיצים.

התמודדות עם מוקשים, מטענים מופעלים מרחוק ומלכודים שונים:

הקנדים התקשו להתמודד עם האמצעים האלה, למעט בפינוי ידני. כדי לאפשר לפלסים לגשת לאמצעי היו צריכים להעניק להם חיפוי באש ובעשן. הם העדיפו, כאשר הדבר ניתן, לא

¹⁵ <http://canadiansoldiers.com/history/battlehonours/italiancampaign/ortona.htm>

לגשת למטענים ולמוקשים השונים, ובמקום זאת ירו פגזים מתותחי טנקים או תותחים נגד טנקים לעבר מקומות חשודים, למשל, דלתות, ובמקרים אחרים העדיפו לפרוץ קירות כדי לעקוף את האזור החשוד. את סוללות החורבות שחסמו את הכביש הראשי פינו ממוקשים וממטענים באמצעות ירי על הסוללה בכיוון ישיר של פגזים נפצים מתותחי טנקים או מתותחים נגד טנקים.

פלוגות ומחלקות שנשחקו עקב מספר רב של אבדות לא הוצאו לאחור, אלא הוזנו במפקדים ובחיילים חדשים שהובאו מהעתודות של הפלוגות והגדודים,¹⁶ בין היתר מגדודים אחרים שבאותה עת לא השתתפו בלחימה. אלה הוזנו גם במפקדים ובחיילים חדשים שהגיעו מקנדה לאוגדה, הוקצו לחטיבה והיא הקצתה אותם לגדודים לפי הצורך. במהלך הקרב, גדוד הרגלים השלישי של החטיבה, שלא השתתף בו, לא קיבל חיילים חדשים. התברר ששילוב המפקדים והחיילים החדשים היה בעייתי מאוד, ורבים מהם נפגעו בשעות הראשונות של הגעתם לחזית בשל חוסר הניסיון שלהם בתנאי הלחימה. חלק מהם הועברו מתפקידי מנהלה בחטיבה ובאוגדה, והיו אף חיילים שלא הייתה להם הכשרה מספקת לשימוש בנשקם האישי.

אילו הופעלו בקרב אוֹרְטוֹנָה אמצעים חדישים בני ימינו

"מה היה אילו?" זוהי שאלה שההיסטוריון אינו רשאי לשאול, ואילו איש המקצוע חייב לשאול. בלי לבחון את השאלה "מה היה אילו?" לא ניתן להפיק לקחים. בתת הפרק הזה אתייחס לכמה אמצעים שלא היו בידי היריבים ב־1943, וניתן להניח שקיומם היה משפיע על התנהלות הקרב.

אמצעי ראיית לילה:

ככלל, הקנדים העדיפו לתקוף רק ביום ואילו הגרמנים העדיפו לתקוף רק בלילה. הימצאות אמצעי ראיית לילה בידי היריבים הייתה יכולה לשנות את ההעדפות הללו, שכן אחת הסיבות להצלחה של הגרמנים בהסתננות לילה לעורף של הקנדים או בפשיטות הנגד שלהם הייתה הקושי של הקנדים לראותם. עם זאת, במקרים רבים ניצלו הגרמנים את המנהרות שחיברו רבים ממרתפי הבניינים הסמוכים זה לזה, ובמקרים אלה אמצעי ראיית הלילה לא היו משנים באופן מהותי את המצב.

¹⁶ בכל פלוגה ובכל גדוד הוחזקו תחלופות - מפקדים וחיילים שלא השתתפו בקרב עד שמפקד הפלוגה הודיע שהצטברות האבדות מחייבת תגבור של הכוח התוקף.

נשק נגד טנקים:

התותחים נגד טנקים שהיו ברשות הגרמנים היו מסורבלים, והיה קשה לניידם מעמדה לעמדה. לפיכך, מרגע שתותח נגד טנקים כזה החל לירות, לרוב הייתה זו רק שאלה של זמן עד שהושמד. אילו היו בידי הגרמנים מטולי רקטות אישיים נגד טנקים, כמו האר־פי־ג'י או הלאו, היו הקנדים מתקשים הרבה יותר להשתמש בטנקים ובתותחים נגד טנקים שלהם, והקושי הזה היה מצמצם את אחד היתרונות המובהקים של הקנדים - עוצמת אש. היתרון של הקנדים היה גם בהתקפה (פגיעה בעמדות אויב לקראת הסתערות) וגם בהגנה (התמודדות עם התקפות נגד מצד הגרמנים).

מספר רב של מטולים מן הסוג הזה בידי הגרמנים היה מעניק לגרמנים תחליף להיעדר טנקים ותותחים קלים שיסייעו להם בהתקפות הנגד שלהם. יש לציין, שכמה חודשים לפני הקרב החל הצבא הגרמני להצטייד במטולים אישיים נגד טנקים, ואולם, בניגוד לפיאט הבריטי, שני הדגמים שנכנסו לשימוש פלטו לאחור בעת הירי רשף חזק מאוד שמנע שימוש בהם מתוך מבנה סגור, שכן המפעילים נכוו מהחזר הרשף מן הקירות שמאחוריהם. ייתכן שהגדוד שהגן על אֶרְטוֹנָה עדיין לא קיבל מטולים כאלה, או שהיו בידי כמה מטולים, אבל השימוש בהם היה מצומצם כל־כך עד כי לא הותיר רושם על הקנדים שתיארו את חוויותיהם להיסטוריונים.

הטנקים:

הטנקים היום גדולים יותר, במיוחד רחבים יותר. משמעות הדבר היא שכיום לא ניתן להכניס טנקים לחלק מן הרחובות שאליהם הכניסו הקנדים טנקים. התותחים הגדולים יותר של הטנקים של ימינו לא היו משנים הרבה - מספר הפגזים הדרוש להשגת השמדה של עמדת אויב היה פוחת, אבל ממילא בטנקי השרמן אז היו בערך פי 2.5 פגזים מאשר בטנקים של ימינו.

נגמ"שים כבדים:

במקום תנועה רגלית חשופה, השימוש בנגמ"שים בעלי מיגון משופר, למשל, הנמ"ר, היה מאפשר תנועה מהירה יותר על הכביש הראשי. אם היו מצליחים להפתיע את הגרמנים ייתכן שהקנדים היו חודרים עמוק יותר כבר בימים הראשונים ומקצרים את משך הקרב. מנגד, החשש של הטנקיסטים הקנדים מפני מטענים היה עלול להשפיע גם על הלוחמים היושבים בנגמ"ש כזה, הגם שנדרש מטען הרבה יותר גדול כדי להשמיד נמ"ר ממה שנהגו להניח הגרמנים. ואולם,

הגרמנים לא היו מוגבלים בגודל המטענים שהניחו אלא בהערכתם את הצורך, ולכן פשוט היו מגדילים את המטענים.

יתר על כן, כיוון שגם הרחובות שהיו רחבים מספיק לתנועה של נגמ"שים כאלה, היו צרים למדי, לכן, מטען שהיה קורע זחל של נגמ"ש, גם אם לא היה משמיד אותו, היה חוסם את הרחוב באופן שלא היה מאפשר תנועה לאורכו עד שיסתיים חילוץ הכלי הפגוע. בכל מקרה, תנועה מהירה של הרגלים על גבי נגמ"שים לא הייתה חוסכת בסופו של דבר את הצורך לרדת מהנגמ"שים כדי לטהר את הבניינים, כולל אלה שחלפו על-ידם בהסתערות הראשונה.

דחפורים משוריינים:

דחפורים משוריינים היו מועילים מאוד בפריצת סוללות העפר שחסמו את הכביש הראשי וגם בהרחבת חלק מן הרחובות הצרים. מנגד, הדחפורים האלה רגישים יותר מטנקים לנשק נגד טנקים, בייחוד לתחמושת קליעית חודרת שריון מן הסוג שבו השתמשו התותחים נגד טנקים של הגרמנים.

אמצעים לפינוי מוקשים ומטענים:

נראה ששימוש באמצעים המועפים לפריצת מעברים בזירות מוקשים ומטענים היה משנה מאוד את יכולת התנועה של הכוחות התוקפים דרך הרחובות הממוקשים והממולכדים. כך, למשל, שימוש בצפע שריון היה מקצר באופן משמעותי את הזמן שהתבזבז לקנדים בפינוי הרחובות כדי לקדם את הטנקים שלהם. לאמצעי הזה יש שתי מגבלות משמעותיות:

- מרחק הפינוי קצר יחסית, והדבר מחייב ריכוז כלים רבים כדי ליצור רצף של פינוי לאורך כל רחוב.
- הנזק האגבי ניכר - במקרה של רחוב צר יחסית האמצעי הזה יכול למוטט קירות של בניינים לתוך הרחוב. המגבלה הזאת תלויה בשיטת הבנייה - הבניינים באוֹרְטוֹנָה נבנו מלבנים מלאות או האבנים מסותתות - ללא שלד בטון. בשיטת הבנייה המקובלת באזורנו זו בעיה פחות קשה. עם זאת, שימוש באמצעים כאלה כאשר הבתים משני צדי הרחוב **מאוכלסים**

עלול לגרום לנפגעים רבים בקרב האזרחים. הפגיעה באזרחים לא הייתה שיקול משמעותי בבחירת דרכי הפעולה על-ידי הקנדים והגרמנים, אבל היא כן שיקול מרכזי בצה"ל.¹⁷

נשק מדויק:

הימצאות נשק מדויק הייתה מעניקה לשני הצדדים יכולת להזמין אש מסייעת עוצמתית יותר בכיוון עקיף. ואולם, עדיין הייתה נותרת הבעיה של איתור האויב והזדהות במרחב - באיזה בניין נמצא האויב ובאיזה בניין נמצאים כוחות עמיתים. בשל צורת הבנייה סביר להניח שהטלת חימוש כבד על בניין מסוים הייתה גורמת לנפגעים גם בבניינים הסמוכים, ולכן היה נדרש מרחק ביטחון גדול יחסית או שימוש בחימוש קל יחסית. שתי הדרישות האלה היו מצמצמות מאוד את יעילותו של הנשק הזה.

כלי טיס וכלי רכב קרקעיים מופעלים מרחוק:

אחד החידושים הטכנולוגיים המפליגים ביותר שפותחו מאז 1943 הוא כלי טיס וכלי רכב מופעלים מרחוק. אלה קיימים במגוון גדלים ויש להם מאפייני הפעלה מגוונים. המאפיינים הטקטיים של **כלי הטיס הגדולים המופעלים מרחוק** (כטמ"מים) אינם שונים באופן מהותי מאלה של כלי הטיס המאוישים - האיכות של אמצעי התצפית המורכבים היום על כלי טיס גבוהה הרבה יותר מזו שהייתה באותה עת, אבל היתרון העיקרי שלהם אינו באיכות התמונה, אלא ביכולת לשדר את התמונה בזמן-אמת לצופה, ביכולת לצלם סרט ולא רק תמונות נייחות וביכולת לצלם גם בלילה. השילוב הזה, צפייה בזמן-אמת בסרט מעקב, מעניק סיכויים טובים לאין ערוך לגלות את האויב ולעקוב אחריו וכן לעקוב אחר הפעילות של כוחות עמיתים - שני תנאים הכרחיים להפעלת נשק מדויק.

ברור שאם רק לצד אחד הייתה יכולת כזאת, הוא היה נהנה מיתרון משמעותי בניהול יעיל יותר של הקרב. עם זאת, מכיוון שרוב הכוחות שהו רוב הזמן בתוך הבניינים ונעו דרך קירות או דרך מנהרות, סביר להניח שגם אם היה שיפור מסוים ביכולות לאתר את האויב ושיפור משמעותי ביכולת לעקוב אחר התנועה של כוחות עמיתים (אם אלה היו מסמנים על הגגות את הבניינים שבהם הם נמצאים) - בסופו של דבר לא היה זה שיפור מכריע. אם לשני היריבים הייתה יכולת

¹⁷ למעשה, נוכחות של אזרחים - הן ידידותיים והן עוינים - לא הייתה שיקול מרכזי באף צבא במלחמת העולם השנייה. בצרפת, בבלגיה ובהולנד נחרבו שכונות שלמות, עיירות וכפרים רבים ורבות אזרחים נהרגו בהפצצות ובהפגזות של כוחות בעלות הברית המערביים שבאו לשחררם מן הכיבוש הגרמני.

דומה - היתרונות היחסיים היו מבטלים זה את זה. מספר הנפגעים ביום לחימה היה כנראה רב יותר בשני הצדדים, והדבר היה מעניק יתרון קל נוסף דווקא למגינים.

דווקא כלי-הטייס הקטנים המופעלים מרחוק, במיוחד רחפנים, עשויים לסייע הרבה יותר לכוחות הלוחמים עקב יכולתם להפעילם בעצמם כדי לסרוק שטחים נסתרים בהסתכנות מזערית של הכוח עצמו: לטוס סביב בית כדי לראות מה יש מאחוריו, או לטוס לתוך חלון או דלת פתוחה כדי לראות מה יש בתוך החדר לפני שהחיילים נכנסים לתוכו. המגבלה העיקרית של אמצעים אלה היא הצורך לתדלק אותם, להחליף להם סוללה או לטעון אותם לעתים קרובות יחסית – דבר המגביר את העומס על שרשרת ההספקה שגם כך נמצאת במתח רק בעת לחימה בשטח בנוי.

כלי רכב קרקעיים המופעלים מרחוק עדיין מסורבלים מאוד וקשה להם לנוע בשטח רווי מכשולים. היתרון העיקרי בשימוש בהם הוא היכולת לחפש מטענים ומלכודים, ואפילו לפרק חלק מהם בלי לסכן בני אדם. עם זאת, בשל המגבלות הקיימות היום בהפעלת הכלים האלה סביר שמעבר להפחתה קלה במספר הנפגעים של הצד המפעיל לא הייתה להם השפעה ניכרת על מהלכי הקרב ותוצאותיו.

שטחים רוויים בבניינים מצמצמים מאוד את היעילות של אמצעי הלחימה החדשים, וזו אחת הסיבות לכך שיריבים נחותים בכמות או באיכות האמצעים העומדים לרשותם מעדיפים להילחם בשטחים כאלה.

מקורות

אחד הקשיים הבולטים במחקר ובניתוח הקרב הזה הוא היעדר כמעט מוחלט של מקורות גרמניים. מעט המקורות שיש מהצד הגרמני זמינים רק בציטוטים חלקיים במקורות קנדיים. סגנון הכתיבה של הקנדים (מורשת קרב יותר מאשר ניתוח קרב מקצועי) ומאפייני הציטוטים הללו מעוררים חשד כי נועדו ליפות את התדמית המקצועית של לוחמים הקנדים ולהאדיר את מעשי הגבורה שלהם. חריגה מהמגמה הזאת היא הביקורת הנוקבת שנמתחה על מקצועיותו של מפקד האוגדה הקנדי, שהואשם בהטלת חייליו הבלתי מוכנים לקרב מיותר ובהתעקשות שימשיכו להילחם שם גם לאחר שהתברר שהקרב מיותר, כשאינן לכך כל הצדקה למעט כבודו האישי. כתוצאה מכך, הפרשנות שלי למידע המוצג בציטוטים של המקורות הגרמניים וגם התיאורים של מהלכי הקנדים עצמם היא לפעמים שונה מזו של הכותבים הקנדים.

Baldwin, Jerome, "Little Stalingrad: The Struggle for Ortona" -

<http://warfarehistorynetwork.com/daily/wwii/little-stalingrad-the-struggle-for-ortona/>

Bayerlein, C., "Parachute Engineers in Combat, Ortona 1943: A German Perspective", MacQuarrie, A. & Oliver, D. (trans and edit), **Canadian Military History**, Volume 8 Issue 4, 1999,

<https://scholars.wlu.ca/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1430&context=cmh>

Brown, Shaun R.G., " 'The Rock of Accomplishment': The Loyal Edmonton Regiment at Ortona", **Canadian Military History**, Volume 2 Issue 2, 1993,

<https://scholars.wlu.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1143&context=cmh>

Bull, Stephen, **World War II Street-Fighting Tactics**, Osprey Publishing Ltd., 2008.

Case, G.C., "Trial by Fire: Major-General Christopher Vokes at the Battles of the Moro River and Ortona, December 1943", **Canadian Military History**, Volume 16 Issue 3, 2007,

<https://scholars.wlu.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1459&context=cmh>

Copp, Terry, "The Battle For Ortona: Army, Part 18", **Legion Magazine**, November 1, 1997 - <https://legionmagazine.com/en/1997/11/the-battle-for-ortona>.

Gooderson, Ian, "Assimilating Urban Battle Experience - The Canadians at Ortona", **Canadian Military Journal**, Winter 2007-2008 - <http://www.journal.forces.gc.ca/vo8/no4/doc/gooderso-eng.pdf> .

Granatstein, J.L., "Hoffmeister in Italy", **Canadian Military History**, Volume 2 Issue 2 1993, <https://scholars.wlu.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1148&context=cmh>

McGeer, Eric, **The Canadian Battlefields in Italy: Ortona and the Liri Valley**, Laurier Centre for Military, Strategic and Disarmament Studies, 2007.

Phifer, Mike, "The Battle of Ortona: Italy's Stalingrad", **Military Heritage**, July 2015 - <http://warfarehistorynetwork.com/daily/wwii/the-battle-of-ortona-italys-stalingrad>.

Stacey, C. P., "Chapter VIII - The Italian Campaign: The Battles of the Winter Line, December 1943-April 1944", **The Canadian Army 1939 – 1945: An Official Historical Summary**, Historical Section, General Staff, Minister of National Defense - <https://www.ibiblio.org/hyperwar/UN/Canada/CA/OpSumm/OpSumm-8.html>.

Zuehlke, Mark, **Ortona Street Fight**, Orca Book Publishers, 2011.

Zuehlke, Mark, **Ortona: Canada's Epic World War II Battle**, Douglas MacIntyre, 2013.

Anon., "Battle of Ortona" - <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/battle-of-ortona>.

Anon., "How the Enemy Defended the Town of Ortona" - <http://www.lonesentry.com/articles/ortona/index.html>.

Anon., "Mouse Holing at Ortona" - <https://cmea-agmc.ca/heritage-moment/mouse-holing-ortona>.

Anon., "Ortona" - <http://canadiansoldiers.com/history/battlehonours/italiancampaign/ortona.htm>.

Anon., "The British Discuss Combat in Towns", **Intelligence Bulletin** Vol 2, No 12, August 1944, <https://ia800308.us.archive.org/7/items/1944-08IntelligenceBulletinVol02No12/1944-08IntelligenceBulletinVol02No12.pdf>

DOKU Blutige Weihnachten Die Schlacht von Ortona 2 Weltkrieg - <https://www.youtube.com/watch?v=EIRQ1vUjh3o>